

קונטרס

הבינני

פרשת
תולדות
תשפ"א

שנה ג' חוברת ט'

שיעורי

הרב שמעון שפיצער שליטיא
הנלמדים בבית המדרש 'בית אהרן'
רח' פחד יצחק 5, ביתר עילית ת"ו

הבינני

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

A PROJECT OF

שמעו ותחי נפשכם!!

האזינו למאות שיעורים השווים לכל נפש
הנאמרים מדי יום ביומו בכל מקצועות התורה
והחסידות מסודרים להפליא ומלאים כל טוב

קול הביני

בארה"ב

718-686-8300

ארץ ישראל

072-257-7726

להצטרף לקבלת השיעורים או החבורות

באימייל ולשלוח הערות:

info@lomdoschasidus.com

H0722577726@gmail.com

347.351.2400 / 053.311.0743

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

מפתח הענינים:

מדור אמונה ובטחון שיעור ע"ו

האמונה שהקב"ה מטיב בין לראויים ובין לשאינם ראויים

לא יכרת ולא יפסק \ בטחון מוחלט בלי ספק \ לא אמון בס' \ נפל היסוד נפל הבנין \ כאב עם תוצאות חמורות \ דוגמאות לכאב הנובע משבירת אימון \ אבי ואמי עזבוני \ חינוך שלא במקומו \ אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים \ מסירות נפש פסולה \ הרגשת בני אדם שהקב"ה נטשם \ טעות לעולם חוזרת \ הדרך לפתח את השכל \ המטיב לרעים ולטובים \ מעשה נפלא בבעל בטחון אמיתי שלא הלך שולל אחר יצרו \ מעשה בבעל בטחון אמיתי שנתקיים בו והבוטח בה' חסד יסובכנו \

יום שני פרשת תולדות – כ"ט מר – חשון ה'תשפ"א

עבודת ה' בדברים שהם היפך טבעו ומידתו של האדם

ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו \ כוח תפילתו של המעביר על מידותיו \ צדיק ורע לו צדיק בן רשע \ כוח תפילתו של המתייגע לשבר מידותיו \ מאשפות ירים אביון \ תפילתו של צדיק בן צדיק נמשלה לעתר \ שכר מצוות רק כשמתנגדות לטבע האדם \ כל העושה מצוה אחת \ יבחור האדם במה שמתנגד לטבעו \ אם רואה אדם יסורין באין עליו \ אברהם נולד במידת הגבורה \ הפיכת השליחות לעבודת ה' \ אברהם קיבל שכר על הריגת הנפשות \ בעבר הנהר ישבו אבותיכם \

יום שלישי פרשת תולדות – ר"ח כסלו ה'תשפ"א

גודל החיוב לתקן המידות והעצות לזה

יום מחילה סליחה וכפרה \ יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו \ עיקרים ויסודות לתרי"ג המצוות \ אין התורה נקנית אלא למי שממית עצמו עליה \ הרגשת טעם מיתה בעת חילוף הרגל המחשבה \ הצעד הראשון בשבירת המידות \ האפשרות נתונה להפטר מסבל המידות הרעות \ כדאי הוא לשלם על כך \ ההרגשה שהנפש נדרסת \ נטיית המידות אל דרך האמצע \ שינוי הרגל מתוך הבנה ולא בכוח \ כי ממנו נקח לעבוד את ה' \ בשני יצריך – תורה מגן עדן העליון \ גילוי הרצון האמיתי \

יום רביעי פרשת תולדות – ב' כסלו ה'תשפ"א

יציאה מן הרע על-ידי בניסה לעולם הטוב – לאור תהלוכת חיוו של הגאון רבי אהרן ב"ר שניאור זלמן קוטלר זצ"ל

כוחו של מנהיג למעלה מדרך הטבע \ הכנת הנפש לקראת שמיעת בשורה רעה \
פלפול בכטן המטוס \ הריצה ברחובה של עיר \ למה זה לי בכורה \ מאמין גדול
היה עשו \ זה לעומת זה עשה האלוקים \ אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים
מאלה \ ביאור הכפירה בעיקר של עשו \ ויתרוצצו הבנים בקרבה \ יפיל עצמו
לעולם רוחני \ המלחמה בין יעקב לעשו \ כוח האדם להכנס בעולם אחר \ סור
מרע על-ידי ועשה טוב \ כשזה קם זה נופל \

מדור שבת קודש – סעודה שלישית

סגולת הזמן להתעורר בתשובה בגלל תוקפה של הנשמה

חלקי הנשמה מתקבצים ובאים \ תשובה על-ידי התעלות על העולם החומרי \
עוצם עיניו מראות \ סור מרע על-ידי עשה טוב \ האפיקורס שחזר בתשובה \
תיאור נורא הוד – על אלה אני בוכיה \ הגדרת מהות הצדיק במילים פשוטות \
תשובת יהודי כשר כנגד תשובת נבוזראדן \

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי דוב בער בהרה"ק רבי שניאור זלמן זיע"א – האדמו"ר האמצעי מליובאוויטש

הקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים \ ומשפע מצות תפילין \ התבוננותו
והתעמקותו בסודות התורה \ ארץ יראה ושקטה \ הקדים את חכמי המדע \ מן
השמים שמרוהו מן המכשול \ אור זרוע לצדיק – עם הגאון רבי עקיבא איגר \ עם
הגאון רבי מרדכי בנעט \

לזכות אליעזר בן פיגא ומשפחתו

מדור אמונה ובטחון שיעור ע"ו

האמונה שהקב"ה מטיב בין לראויים ובין לשאינם ראויים

לטוב.

לא יכרת ולא יפסק

בטחון מוחלט בלי ספק

וכעת נתבונן שוב בלשון המחבר בסיבה השביעית "שְׁיִהְיֶה מִי שֶׁבָּטַח עָלָיו בְּתַקְלִית הַנְּדִיבוֹת וְהַחֶסֶד לְמִי שֶׁרָאוּי לוֹ וְלְמִי שֶׁאֵינּוּ רָאוּי לוֹ", כי יש בזה יסוד גדול בהבנת נפש האדם. אלמלא יאמין האדם שהקב"ה מטיב גם למי שאינו ראוי, יהיה שרוי תמיד בספיקות: מי אומר שהקב"ה באמת רוצה לעזרני? ואולי אני ראוי לזה ושמא הוא רוצה להענישני? וכך יחלש בטחנו ויתרחק ח"ו מהקב"ה.

וכך כתב בביאור "מרפא לנפש" על אתר, שזה היה כונת המחבר, להורות שאם לא יאמין האדם שחסדו ונדיבותו של הקב"ה אינו תלוי כלל במקבל אם ראוי הוא אם לאו, לא יוכל לבטוח עליו כי תמיד יחשוש שמא עכשיו הקב"ה מענישו. ולכן מוכרח האדם להשריש בלבו שהקב"ה מטיב לרעים ולטובים, וכמו שנאמר "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו" (תהילים קמה, ט). ואז יאמר לעצמו: הן הקב"ה משפיע עלי טובה בכל עת אע"פ שאיני ראוי, אלא שבעוונותי אני מרחיק את עצמי ממקור השפע, על כן אתחזק נא בעד ה' ואקרב את עצמי אליו ואז אקבל את השפע שהוא מרעיף עלי בכל עת.

נמצאים אנו עדיין בשבע הסיבות שבגללן האדם בוטח בזולתו, וכפי שיסד רבינו בעל חובת הלבבות, שהרוצה להיות בעל בטחון, מוכרח קודם לכן להכיר היטב שבע סיבות אלו ולהשריש במוחו ובלבו שכולן נמצאות אך ורק בהקב"ה ולא באנשים בשר ודם, והנה אנו עוברים כעת אל הסיבה השביעית והאחרונה.

וזה לשון רבינו המחבר: וְהַשְּׁבִיעִית, שְׁיִהְיֶה מִי שֶׁבָּטַח עָלָיו בְּתַקְלִית הַנְּדִיבוֹת וְהַחֶסֶד לְמִי שֶׁרָאוּי לוֹ וְלְמִי שֶׁאֵינּוּ רָאוּי לוֹ, וְתִהְיֶה נְדִיבוֹתוֹ מִתְמַדָּת וְחֶסֶדוֹ נִמְשָׁךְ, לֹא יִכָּרֵת וְלֹא יִפָּסֵק.

ומסיים: וּמִי שֶׁנִּקְבְּצוּ בוּ כָּל הַמְּדוּת הָאֵלֶּה עִם כָּל מֵה שֶׁהִזְכַּרְנוּ קִדְּם לְזֶה, נִשְׁלְמוּ תְּנָאֵי הַבְּשָׁחוֹן בוּ וְהִתְמַיֵּב הַיּוֹדֵעַ זֶה מִמֶּנּוּ לְבָטַח בוּ וְשִׁתְּנוּחַ נַפְשׁוֹ עָלָיו בְּגִלְיוֹ וּבְנִסְתָּרוֹ, בְּלִבּוֹ וּבְאֶבְרָיו, וְלִהְיֶסֶר אֵלָיו, וְלִרְצוֹת בְּגִזְרוֹתָיו וְלִדְוֹן אוֹתוֹ לְטוֹב בְּכָל דִּינָיו וּמִפְעָלָיו. פירוש: היות שנתקיימו במי שהוא בוטח בו כל שבע המידות, והרי הוא יודע מכיר מעתה שהוא טוב ומטיב ושאיין חסר לו כלום להטיבו ושאיין אחר יכול לעמוד כנגדו, ממילא תבטח בו נפשו בבטחון מוחלט, וגם כאשר יצא ממנו דבר שנראה כמושכל ראשון כרע, ידון אותו שבוודאי הוציא אותו

חזקים, יתמוטט הבנין באחד הימים וייגרם בזה בכייה לדורות, כמו כן כאשר האדם בוטח באדם מסוים, דהיינו הוא לא רק סבור שפלוגי יתן לו מעות, אלא סומך את כל מוחו ולבו עליו בהיותו בטוח שפלוגי יעזור לו ללא ספק וכבר הולך ולזה כספים על דעת זה, הרי הוא כלוקח את נפשו שהיא בנין גדול מאוד, ומעמידה על היסוד, וכיון שיסוד זה רעוע משום שפלוגי מטיב רק כשרוחו טובה עליו, הלא יתכן שביום מן הימים יזרוק אותו פלוגי, ואז תהיה נפשו כאובה וקרועה כל-כך, ויקח שנים רבות כדי לתקנה. אכן כן, כאב עמוק הוא מהכאבים העמוקים הקיימים בבריאה, כאשר האדם בוטח בכל לבו בחבירו, עד שנעשה לאיש סודו, והנה ביום בהיר אחד, נהפך לב חבירו עליו ומתחיל להוציא את סודותיו החוצה ולהזיק לו במישרין ובעקיפין, ויתירה מכך, עוד נודע לו שכבר בתחילה, כשעדיין בטח בו, בא עליו חבירו בעלילות והוציא עליו שם רע ברבים, והוא לא ידע ואשם ונשא עוונו.

כאב עם תוצאות המזרות

לא כאב בעלמא הוא כאב זה, אלא הוא חורט עמוק בלב האדם וגורם לו לפעמים לאבד את אימונו בכל המין האנושי, וכך נשמע אותו אומר: אי-אפשר לסמוך היום על אף אחד... הלא מקליטים היום כל מילה שאתה מוציא מהפה, ולעולם לא תדע מתי פלוגי יעשה שימוש עם מוצא פיך לרעתך... אי-אפשר להאמין באף אחד... מאחר שהכאב בעת הבגידה גדול כל-כך, לכן אומר רבינו המחבר למי שבא לבטוח בזולתו, שקודם לכן יברר היטב שלא

מיסוד זה נגזרת השאלה אם הרשע יכול להיות בעל בטחון, שאלה שרבינו המחבר עוסק בה בפרק ג' בהרחבה ואף אנו נעסוק בה בבוא מועד, אך כעת נעסוק בע"ה בגוף היסוד שהבטחון צריכה להיות מיסודת על האמונה שמי שאנו בוטחים בו מטיב תמיד לראוי ולמי שאינו ראוי.

לא אמון במ

ונזכיר לעצמנו שוב שרבינו המחבר טרם עוסק בדרכיו של הקב"ה, אלא עדיין הוא עוסק בתכונת הבטחון שבנפש האדם, וכאילו היה מדבר לתינוק שנשבה שאינו יודע כלל שיש מנהיג לבירה ואומר לו: "לכך וכך מחשבות ואמונות אתה זקוק כדי שתוכל לבטוח על זולתך".

ועל דרך זה הוא בא ואומר כאן בסיבה השביעית: אל תבטח במי שמטיב לך רק כשאתה ראוי וכשאינך ראוי הוא עוזב אותך, כי אע"פ שעכשיו הוא מטיב לך, הלא יתכן שביום מן הימים יתחלף מצב רוחו ולא זו בלבד שיחדול להטיב לך, עוד יפעל כנגדך ואז יהיה כאבך גדול עד מאוד.

נפל היסוד נפל הבנין

יסוד הוא מיסודות הבריאה, שמי שבוטח באחד כזה שמטיב רק במצבים מסוימים, מרגיש לאחר מכן כאב גדול. וביאור הדבר כי כפי שהבנין זקוק ליסודות חזקים כדי שיעמוד איתן שנים רבות, ואם לא יהיו יסודותיו איתנים, יפול הבנין ביום מן הימים על כל אשר בו, על הרכוש ועל הנפשות ל"ע, ולא יוכל הבונה לומר מה איכפת לי, איני צריך שיעמוד הבנין אלא שנים, כי סוף כל סוף אם לא יעשה יסודות

איש לאשתו, ועכשיו קם האחד על השני ומוציא עליו שם רע. הלא אי-אפשר לתאר את גודל הכאב שדבר זה גורם לכל אחד מהם, כאב שנובע מהבגידה שבגדו זה בזה, לאחר כל אותן שנים שנתנו אימון זה בזה באופן חזק מאוד.

אבי ואמי עזבוני

וכפי שהדבר מצוי בין שני שותפים ובין איש ואשה, כך הוא מצוי בין ילד והוריו. הן הילד הקטן אינו יכול להסתדר לבדו לא בענייני מזונו ולא בענייני כסותו ואף לא בשאר העניינים שהוא זקוק, ועל כן קבע הקב"ה בסדר הבריאה שהתינוק יבטח בכל לבו על הוריו, בשנים הראשונות הוא בוטח באמו בראותו שהיא מספקת לו את כל צרכיו כדאיתא במסכת סוכה שאז הוא קורא "אמא! אמא!" ואינו נרגע עד שאינה באה לספק לו את צרכיו, וכשהוא גדל מעט, הוא מגלה שיש לו גם אב, ומאז הוא בוטח גם בו שיגן עליו מפני כל החפצים להזיק לו.

ובכן, אם נעשה איזה 'חסרון אימון' בתינוק זה משום איזו סיבה שהיא, נגלה תמיד ששלוותו הולכת ומתערערת עליו. וכגון אם החליטו ההורים לנסוע לנופש והשאירו את הילד הקטן אצל אדם זר למשך שבוע, ובעוד ישנם הורים שעושים בחכמה ומכינים את ילדם כי הנה הם הולכים לנסוע לכמה ימים ובינתיים יישאר אצל פלוני עד שיחזרו, הם לקחו את הילד בעורו ישן והעבירו אותו אצל השכן בלי אומר ובלי דברים וכשהילד התעורר בבוקר משנתו מצא את עצמו בקרב אנשים זרים ללא אב וללא אם, כשיחזרו ההורים מהנופש, יגלו שקיבלו ילד חסר שלווה שאינו נרדם כלילות

יהיה אדם זה הפכפך שמשנה הרגשותיו בין רגע. ואכן מיד לאחר מכן יגלה לנו רבינו המחבר שמידה זו השביעית אינה קיימת בשום אדם, כפי ששאר המידות משבעת המידות הללו אינן קיימות בשום אדם.

ללמדנו בא שאין אדם בעולם שנוכל לומר עליו שלעולם לא יבגוד בנו, ואם כי יתכנו אנשים שהם יותר טובים ומזוככים מאחרים, עם כל זה אף הם יש להם יצר הרע ואף להם יש 'אינטרסים אישיים' ותמיד יתכן שכאשר יתנגשו האינטרסים האישיים שלהם בטובתנו, יתעלמו מאתנו, ומזה נשכיל להבין שאין כדאי לנו לשים את מבטחנו בשום אדם בעולם, כי אם נשים את מבטחנו באדם, יתכן שנסבול כאב גדול מאוד.

דוגמאות לכאב הנובע משבירת

אימון

הלא תראו שתמיד ייעצו למי שרוצה לפתוח עסק שיפתח אותו לבדו ולא יעשה שותפות עם אחרים, ואף שלפעמים אין לו לאדם ברירה ומוכרח הוא לעשות שותפות כגון מי שיש לו זמן ואין לו כסף ולחבירו יש כסף ואין לו זמן, עם כל זה בדרך כלל ייעצו לו שיעשה כל מאמץ שבעולם ובלבד שלא יצטרך להשתתף עם אחרים, וכל כך למה? לא רק מצד חכמת החיים הוא זה, אלא משום שכך הוא הכלל על-פי סוגית הבטחון, וכפי שגילה לנו רבינו המחבר, שרע ומר הוא לבטוח במי שבסופו של דבר האינטרסיים האישיים שלו באים לפני האינטרסים שלנו. ולפעמים זו גם אחת הסיבות שהמזבח מוריד דמעות על איש ואשה שנתגרשו, וזאת מפני ששנים רבות בטחו זה בזה וזו בזה בענייני חינוך הילדים ובשאר העניינים שבין

מרוב פחד של נטישה.

חינוך שלא במקומו

ברומה לזה, הרי ידוע מפי מומחים שאי אפשר לחנך ילדים קטנים עד גיל ארבע, ואע"פ שאפשר לגרום להם שלא להציק לאחרים כגון על-ידי שיחזיקו להם את הידיים כשיבקשו להרים יד או על-ידי שיאימו עליהם שלא יקבלו מיני מתיקה וכדו', מכל מקום נפשם אינה בשלה עדיין להבין את מה שמבקשים להעביר להם כדי לחנכם.

ולכן אם יקרה שההורים יתנהגו עמהם ברוח החינוך כפי שהם מתנהגים עם ילדים גדולים, יתכן מאוד שיגרמו סבל לנפשם. ולמשל, אם הילד אינו רוצה להיות לבדו בחדר, אך הוריו סבורים שלצורך חינוכו ראוי לו שיישאר לבדו, יהיה מה שיהיה, ואף כשהילד בוכה וצורח, ההורים אוטמים את אזניהם משמוע כדי לחנכו, בדרך כלל תישאר לו שריטה עמוקה בנפש, וגם כשיגדל ויהיה לאיש השריטה עדיין תלווה, והוא עצמו לא יידע מדוע הוא נלחם על כל דבר ומתנהג בתקיפות מול כל סובביו, ורק המומחים יוכלו להבין לאחר חקירה ודרישה, שזה נובע ממה שהוריו נטשוהו בקטנותו לשם חינוך, כי מזה למדה נפשו שאי-אפשר לתת אימון באף אחד בעולם ושהדרך היחידה להשיג משהו, הוא על-ידי מלחמה תקיפה, כי בלאו הכי לא יוכל להשיג מאומה.

ההאמת שהקב"ה עשה כן בכוונה תחילה שיצטרך הילד לבטוח בכל לבו על הוריו, מפני שרצה שילמד מזה הילד מהו בטחון, איך אפשר לתת אימון באופן מלא

על אחרים, כי זה יועיל לאחר מכן, להעתיק את בטחונו מהוריו אל הקב"ה, אך מי שנוצר לו 'חוסר אימון' מול הוריו מחמת איזו סיבה שהיא כפי שנתבאר, יחסר לו דבר זה.

אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים

וכעת נבוא לבאר מדוע באמת הוא כך, מדוע מי שהאנשים הקרובים לו ביותר בגדו בו, אינו יכול להרגע מזה כל ימיו חייו. אכן הסיבה היא כי מי שנותן אימון באחר ומחמת כן פותח לו את מצפונו לכו בהסתמכו עליו שלא יספר מאומה לאיש, הרי הוא מוסר לו את נפשו במידה מסוימת, שהרי הוא יודע שאילו ירצה פלוני יוכל להפליל אותו מעתה בקלי קלות, ועם כל זה הוא מספר לו מרוב שהוא מאמין בו שיבלום את פיו ולא יוציא ממנו מאומה, ולכן כשבא הלה ופותח את פיו ומוציא הכל החוצה, המכה שהוא מקבל קשה וחזקה וכלל אינה נסבלת.

והרי זה דומה למי שמשעין עצמו על הקיר, שאם לא יישען עליו לגמרי אלא קצת, גם אם יפול הקיר, לא יפול ארצה, כי יוכל להתחזק ולהשאר על עמדו. אבל אם יישען עליו בכל כוחו וישים עליו כל כובד משקלו, כשיפול הקיר, יפול אף הוא ויקבל מכת מחץ. ואם בענין הגוף כך הוא, קל וחומר בענין הנפש שהיא עדינה בהרבה מן הגוף, ולכן אם יניח האדם את כל כובד משקל נפשו על האחר, כשתערר משענתו, תקבל נפשו מכה עצומה אשר לא תוכל להתאושש ממנה.

זה מה שהקב"ה אומר לנו במצות הבטחון: הלא תדעו שכאשר אתם שמים את

להרבות את ממונו עכ"פ על-ידי מסירת בטחונו באחרים, היה אומר: כדאי היו לי הבזיונות בשביל פרנסתי ופרנסת בני ביתי. אבל עכשיו שקבע הקב"ה שלא יראה האדם הצלחה מזה שהוא שם מבטחו באנשים בשר ודם, ואדרבא מכאובים יקיפוהו עבור כך, לא ימסור מעתה האדם את נפשו לאנשים בשר ודם, כי תמיד כשיבוא למסור להם את נפשו, יעלה בזכרונו איך כבר עשה כן בעבר ונחל כשלון.

הרגשת בני אדם שהקב"ה נטשם

ומכאן נעבור לענין כאוב מאוד השייך אף הוא לאותו ענין: לדאבון לב שומעים הרבה מבני האדם, לפעמים באופן ברור ולפעמים מבין המילים היוצאות מפיהם, איך שהם מרגישים שאיבדו את אמונם בהקב"ה. וכה יאמרו: הן נתתי אימון בהקב"ה מאז ומעולם כי כך לימודי רבותי, אך כעת מרגיש אני שהקב"ה עזבני... הלא כל מה שעשיתי כך וכך, הוא מפני שנתתי אימון בהקב"ה שיעשה כך וכך וידי תהיה על העליונה, ובפועל הקב"ה לא עשה כך וכך... מסתבר שטעיתי ויותר איני יכול לתת בו אימון...

וכך נשמע לפעמים דיבורים מעין אלה מפי אנשים שעברו איזה מקרה קשה ולא השכילו להביט עליו נכונה. כך או כך, הכאב גדול וזועק לשמים.

טעות לעולם חוזרת

ואכן התשובה לרוב אנשים הללו היא, שלא למדו קודם למעשה לבטוח בה' מהו, וכיון שלא ידעו מה זה בטחון, עשו אותה טעות ממש שעושה זה שבוטח בבשר ודם,

מבטחכם על זולתכם, אתם משעינים את נפשכם עליו בכל הכוח, ואם כן מה יש לכם כי תשעינו את נפשכם על האדם הקרוץ מחומר והרי קיר נטוי הוא ובין רגע יפול? בטחו נא בי וייטב לכם כל הימים!

מסירות נפש פסולה

הנה כאשר אנשים מייעצים מצד חכמת חיים בענייני ממון, ייעצו תמיד שלא ליתן אימון לאדם אחד, אלא לחלק את האימון בין כמה אנשים או לרשום את הנכסים על שמות כמה אנשים כדי שאם האחד יבגוד בו לא יוכל לעשות בנכסיו כחפצו ללא הסכמת האחרים, וכן הלאה על זה הדרך, ומסתמכים הם והולכים על מאמר חז"ל (ב"מ מב, א): לעולם ישליש אדם את מעותיו, שליש בקרקע ושליש בפרקמטיא ושליש תחת ידו.

אכן הגם שדבריהם נכונים, כי כל דבר הנובע מחכמת חיים נכון בעצם מאחר שהנסיון מוכיח עליו, עם כל זה אין הם מכירים את הסיבה האמיתית לכך, אלא שידוע להם מתוך נסיון העבר שכל דרך אחרת מובילה לטמיון, לעומת הדרך הזאת שאע"פ שיש לה גם כן סיכונים שונים לאבד עכ"פ חלק מהממון, טובה היא מכל דרך אחרת.

אולם הסיבה האמיתית שבגללה קבע הקב"ה שלא יוכל האדם לתת אימון באחרים ושהיה כאבו גדול מנשוא באם יבטח בהם, הוא משום שרצה שלא ימסור האדם את נפשו לאחרים, כי בזה שהאדם מוסר את נפשו לאחרים בשר ודם, הוא מבזה את כבודו העצמי שהוא כבוד נשמת האדם אשר היא חלק א-לוה ממעל, ואילו היה מצליח

והמורים הזניחו אותם, ואם הזניחו אותם, הלא בוודאי הם שונאים אותם, והאמת שלא דובים ולא יער; ההורים והמורים יש להם את החשבונות שלהם, אך מעולם לא חשבו להזניחו.

הפסוקים שרבינו המחבר מביא בהמשך דבריו הם הראשונים שמסבירים לנו שטוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו ושלעולם לא יזניח את האדם אע"פ שחטא לו, ואע"פ שיש שכר ועונש, אין זה סותר ליסוד זה ובע"ה נבארו בבוא מועד.

המטיב לרעים ולטובים

יילמד האדם היטב את הפסוקים ויבין שהקב"ה לא יעזבנו, ויחד עם כן יתבונן בעברו לראות כמה פעמים הטיב לו הקב"ה וכמה הושיע אותו והוציאו מכל צרותיו, ולאחר שיהיו בידו כמה מאות סיפורים כאלה יחד עם מקראי קודש המדברים בזה, לא ייבהל יותר כאשר יראה שענייניו אינם מסתדרים כפי רצונו, אלא יאמין בכל לבו שהקב"ה לא הזניח אותו, ומה שעושה לו כפי מה שעושה לו, הוא מפני שזהו הטוב ביותר עבורו לפי המקום והשעה, והלא יתכן שכאשר תעבור תקופה מסוימת, יתגלה לו הטוב שעשה עמו הקב"ה ואז יקפוץ מהתרגשות: איזה נס עשה עמנו הקב"ה שמנע מאתנו שידוך פלוני, שהרי אילו היה השידוך נסגר, היינו בוכים עכשיו... תודה לך ה'...

ולאחר שיהיו לו חמשה או עשרה סיפורים כאלה, יהיה לו הדבר ברור כשמש ותהיה אמנותו שלמה שהקב"ה הולך אתו בכל מקום ואינו מזניחו לעולם. ואף כי יהיה לו כפעם בפעם איזו ירידה במידת בטחונו,

כי באמת לא על הקב"ה בטחו, אלא על דמיונם ורצונם בטחו. אחד אמר לו שאם יביא את הקוד של הכספת הוא יקבל סכום גדול. הוא השקיע אלף דולר להביא את הקוד ובסוף נתברר שרימו אותו ואין זה הקוד הנכון. וכי אפשר לומר שבטח על הקב"ה? לא! הוא בטח על הבטחתו של פלוני ועל כך שיתנו לו את הקוד. הוא לא בטח על הקב"ה. מי שבטח על הקב"ה, לעולם לא יתאכזב, כי הקב"ה אינו מזניח את הבוטח בו.

אם מרגיש האדם שהקב"ה הזניח אותו, סימן הוא שהוא טועה בשורש מהות הבטחון, שהרי כל מי שלמד היטב את סוגיית הבטחון הן בדורות העבר והן בדורותינו, יכול להעיד שהקב"ה אינו מזניח אף אחד בעולם, יהיה מי שיהיה.

והעצה שלא ליפול לבור זה, הוא ללמוד את דרכי הקב"ה, ולכן בא רבינו המחבר ומלמדנו מה הן שבע התכונות הגורמות את בטחון האדם ואשר נמצאות רק אצל הקב"ה לברו, כי אי-אפשר להיות בעל בטחון מבלי להבין תחילה מה הן דרכי הקב"ה.

הדרך לפתח את השכל

משל למה הדבר דומה, לילד שבטוח שהוריו שונאים אותו מפני שרואה שלאחיו הם קונים בגדים חדשים ולו אינם קונים, או לבחור שבטוח שהמגיד שיעור שלו שונא אותו, מפני שנדמה לו שבעת השיעור הוא מיישר את מבטו על אחרים ועליו אינו מסתכל כלל. חוסר ההתפתחות של שכלם גורם להם לפרש את המצבים באופן עקום לגמרי, ומזה הם באים למסקנא שההורים

השעה, כאילו היה מעשה אמיתי, ובאמת לא היה ולא נברא.

תוכן המעשה היה שיש גביר אחד בפלורידה, יהודי ירא שמים ובעל לב חם לתורה ולתעודה, שהגיעה השמועה לאזניו כי ישנם יהודים בארץ הקודש שלומדים שער הבטחון ומתחזקים באמונה ובטחון והחליט לבוא לארץ הקודש ולכסות את חובותיהם של אותם יהודים.

הרב קלצקין תיאר את הגביר בגווניו שונים והודיע בפרוטרוט על התאריך ועל דרכי נסיעתו והכל כדי שייראה שמדובר במשהו שעתיד להתרחש במציאות. לא זו אף זו, הודיע גם שכיסוי החובות יהיה לפי כמות השעות שיאזינו לקו, מי שיאזין לקו כך וכך זמן בחודש, יכסה לו הגביר חמישים אחוז מחובותיו, מי שיאזין כך וכך, יכסה לו שבעים אחוז, ומי שיאזין כך וכך, יכסה לו מאה אחוז מחובותיו.

רק בסוף, לאחר כמחצית השעה, הסביר הרב קלצקין שהמעשה לא היה ולא נברא ואך משל הוא, והנמשל שלפי מה שהאדם מוסיף לחזק את בטחונו בה, הקב"ה מספק לו את צרכיו ובין השאר מכסה לו את חובותיו.

הלכו אנשים, לקחו את שיעורו של הרב קלצקין וחתכו ממנו את חלקו האחרון, ועד מהרה הוא הופץ לכל עבר כשהעיקר חסר מן הספר, שהרי השיירות מצויות בימינו דרך האויר כנודע ותוך שניה אחת אפשר להפיץ כל דבר לכל קצוי תבל, והנה התחילו להתקשר לקו ההשגחה פרטית המוני בני אדם שביקשו להימנות על אלו שיראו את פני הנדיב ויפטר מחובותיהם. סיפר לי מיודענו בעל המעשה: אני

הלא תיכף ומיד יתמלא חרטה וידבר עם בוראו כבן המתחטא אצל אביו: אבי! טעיתי, לא הייתי צריך לדבר כך. אך מבקש אני ממך שלא תעזבני, ואני אשתדל שלא לחזור על כך שוב.

והרי ברוב המקרים יראה לאחר זמן באופן גלוי את הטובה שהקב"ה עשה עמו בדבר זה שהיה נראה בתחילה כרעה, ואף אם יהיו כמה פעמים שלא יראה זאת באופן גלוי, הלא יקיש מן השאר ויבין שהקב"ה מסבב הכל לטובתו ואע"פ שלא נראה לו כך, וממילא לא יגיע לכל אותן קושיות שמקשין בני אדם: הנה בטחתי ואעפ"כ הקב"ה הזנחני.

וכאמור לעיל, מתוך קושיות מעין אלה, מתגלה באופן מובהק שהשתמשו במידת הבטחון בטרם ידעו איך לבטוח ועל מה לבטוח, ולכן הדרך להנצל ממכשול זה, הוא להתבונן הן בדברי רבינו המחבר והן בפסוקים שהוא מביא, וכך בכך להתבונן בכל הטובות שהקב"ה עשה עמנו בעבר ואשר בתחילה נראים היו כרעות ובסוף נתגלו כטובות.

מעשה נפלא בבעל בטחון אמיתי שלא הלך שולל אחר יצרו

זה עתה סיפר לי יהודי מעשה שאירע עמו לפני כשבוע שבועיים, הקשיבו היטב כי יש בו מוסר השכל גדול: הן מוכר לכל קו הטלפון בענייני השגחה פרטית של המזכה את הרבים הרב דוד קלצקין שליט"א, בו הוא משמיע שיעורים בשער הבטחון ומפרסם סיפורים לאלפים על אנשים בני ימינו שזכו לראות את יד ההשגחה. והנה באחד השיעורים סיפר מעשה אחד במשך כמחצית

ולכן התנהג כפי שהתנהג.
סיפר לי היהודי: סיימתי להתחנן על נפשי בשעה עשר בבוקר. כעבור שעתיים, בשעה שתיים עשרה, התקשרתי לרואה החשבון שלי כדי לברר משהו בנוגע לעסק שהיה ברשותי, אותו עסק שהערים עלי את חובותיי מפני שהוציא יותר משהכניס. תוך הדברים אמר לי רואה החשבון כבדרך אגב: זה עתה הודיע לי פלוני שהוא רוצה לקנות ממך את העסק על כל חובותיו כדי להעלותו על דרך המלך והוא מוכן לשלם על כך סכום הגון.

התרגשותי – אמר לי היהודי בן שיחי – היתה עצומה. הקב"ה הראה לי באופן גלוי ביותר שהוא יכול לפטור אותי מן החובות מבלי שאצטרך לקבל מתנות או הלוואות, כי אם בדרך של משא ומתן.

מה אומר ומה אדבר, בהיותי קרוב בלבי ונפשי לאותו יהודי, ראיתי איך שהאנשים מסביבו תמהים על כך, היתכן שמישהו ירצה לקנות את העסק ששקוע בחובות רבים כל-כך?! אבל המה ראו גם תמהו עליו כל השנים כשהיה מחזק את עצמו באמונה והיו אומרים עכ"פ בלבם: מה תעזור לו אמונתו למסכן הזה? הלא צריך לחיות באופן מעשי, ולפי הטבע הלא אין שום דרך בעולם שייפטר מחובות רבים כל-כך!

אך כל זה מפני שעמדו מבחוץ, כי מי שנמצא בפנים בתוך עולם הבטחון, יענה לעומתם: אני אמנם ריאלי, אני אמנם פרקטי, אך אני מאמין באמונה שלימה שהקב"ה יעזור לי והכל יבוא על מקומו בשלום, אע"פ שאינני יודע איך וכיצד.

העבודה היא כאמור לחזק את חוש

לא שמעתי את השיעור במקורו, אך חברי שלחו לי בגירסתו החדשה ללא החלק האחרון, ובהיות שלא אני ולא הוא ידענו שמדובר במשל בעלמא, אמר לי חברי באהבתו אותי: הן ידוע לי שיש לך חובות עצומים ובנוסף לכך יש לך קשיים מסוימים בביתך אשר מעיקים על לך. ללא ספק אתה הראשון שהגביר ישמח לכסות לך את חובותיך. ובכן, מבקש אני ממך בכל לשון של בקשה, שתתקשר עכשיו אל הקו ותירשם למבצע...

אך אני שכבר צברתי הוכחות לרוב כי הקב"ה מתלזה אלי ונמצא עמי בכל צרותי ואף פעם לא מזניחני, התיישבתי בערב והתבוננתי: הן מעולם לא רציתי להזדקק לבני אדם, וכך אני מתפלל תמיד בברכת המזון "ונא אל תצריכני לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלוואתם כי אם לידך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה", ומדוע אלך עכשיו לבקש מבשר ודם שישלם לי את חובותיי...

היהודי סיפר לי שנסיונו לא היה פשוט, שהרי חובותיו עלו צפו עליו למעלה ראש והציקו לו באמת, והנה עמדה בפניו אפשרות להפטר מהם, מה גם שהמחשבות ניקרו לו במוחו שהגביר נשלח אליו מן השמים לעזור לו, ובכלל – מה עם השתדלות? מיד בבוקר נסע היהודי למקום קדוש ושפך שם את לבו: רבונו של עולם! עזורני נא! אינני רוצה לקבל מאף אחד, רצוני לקבל אך ורק מידך הרחבה והמלאה...

יהודי זה כבר השיא ילדים וכבר ראה דברים הרבה בחייו, אך החילוק בינו לבין שאר אנשים הוא, שהוא ראה את הדברים נכונה והשקיע הרבה לבטוח בה' באמת,

איך ההכנסות עולות ונוסקות מחודש לחודש.

סיפר לי היהודי דברים כהווייתן: כשהייתי בשיא הקושי, פקעה סבלנותו של השותף שלי, הוא עזב את העסק והשאיר אותי לבדי. אולם אני התחזקתי בבטחון בה' מפני שידעתי שהוא רק מנסה אותי לראות אם אמשיך לדבוק בו, והנה הקב"ה שלח לי שליח אחר אשר העלה את העסק על דרך המלך, ומאז אני מרוויח הון רב וזוכה להחזיר את כל חובותיי.

כל מכיריו ויודעיו, זוכים לראות בחוש איך מתקיימת ההבטחה "והבוטח בה' חסד יסובבנו", וכפי שכתב רבינו החובת הלבבות בהמשך, שהקב"ה מביא קושי על האדם מפני שרצונו שבני אדם ילמדו ממנו. אכן כן, מכיר אני כמה אנשים שעל-ידי שראו את בטחוננו ואת דביקותו בה' של איש זה ואת שלוות נפשו האופפת אותו, התחילו לקבוע עתים לתורה בזכותו, כי ראו איך נראה אדם שבוטח בה' באמת.

ונזכיר שוב: **כדי להגיע לזה צריכים התבוננות, הן התבוננות בספר חובת הלבבות והן בדרכי השגחתו של הקב"ה על אדם זה עצמו.** ומי שחי באופן זה חייו מאושרים ביותר, שהרי אין לך אדם בכל מקום שהוא ומאיזה חוג שהוא ובאיזה תכונות נפש שיש לו, שעושה כן ואינו מתקיימת בו ההבטחה "והבוטח בה' חסד יסובבנו". הקב"ה לא מזניח אף אחד באיזה מצב שלא יהיה, ואין מי שיוצא מן הכלל הזה. וכשמתחילים להבין זאת, אזי מתחילים להבין איך התורה הקדושה מתוקה מדבש ומנופת צופים.

דברו עם אלה שיש להם בטחון אמיתי

הבטחון על-ידי התבוננות בלי סוף, וכפי שאמר לי אותו יהודי בעל המעשה: **הקב"ה מעולם לא הזניחני, ואע"פ שעשיתי טעות, אין הוא מזניחני בעבור כך, אלא הוא מחכה לי שאשוב בתשובה ושאוסיף לעלות על במתי ההצלחה.**

מעשה בבעל בטחון אמיתי שנתקיים בו והבוטח בה' חסד יסובבנו

כאן על השולחן מונחים לפני דפי חשבונות שנשלחו אלי על-ידי יהודי שעד לא מזמן רבצו עליו חובות כבירים של מיליוני דולרים ולא ראה שום דרך להפטר מהם. הכרתי אותו משכבר הימים וידעתי כמה הוא שקוע בחובותיו. לא ידעתי אמנם מה הסוף, אך דבר אחד ראיתי, שהוא בעל בטחון באופן נפלא; הוא מתייגע בדברי רבינו החובת הלבבות, ומקיימם בחייו באופן הנכון.

למען האמת, אף פעם לא תמהתי היכן הוא קיום ההבטחה "והבוטח בה' חסד יסובבנו", כי ראיתי איך האיש מסובב מכל עבר בשמחות ונחת משל היה חי בגן עדן ממש, אך עדיין חिकיתי לראות מתי יחלצו הקב"ה גם ממצוקה זו.

והנה ביום חמישי האחרון התקשרתי אל אותו יהודי לשאול בשלומו. אמר לי האיש: ברוך ה', הודו לה', אשר הגדיל חסדו עלי. מה אבל למעשה? – שאלתיהו. מה עם החובות? סיפר לי האיש על הטלפון שהוא מרוויח כיום מידי חודש סכום גדול מאוד. הופתעתי. ביקשתי ממנו שלא יתלוצץ ממני, אך הוא אמר שאינו מתלוצץ, וכדי להוכיח לי שהוא דובר אמת, שלח לי את דפי חשבונות החברה שלו בהם אפשר לראות

היסוד שרבינו המחבר מלמדנו ועל-ידי
תפילה לסייעתא דשמיא יוכל כל אחד
להתקרב אליו.

ותראו איך הם שיכורים משמחה בדברם על
הקב"ה איך הוא מטיב להם בלי גבול, ואין
זה שייך כלל למצבים הסובבים אותם. זהו

לעילוי נשמת הרה"ח ר' יוסף ב"ר יעקב פוטש ז"ל

יום שני פרשת תולדות – כ"ט מר–השון ה'תשפ"א עבודת ה' בדברים שהם היפך מבעו ומידתו של האדם

כוח תפילתו של המעביר על מידותיו

והביא ראיה לדבר ממאמר אנגה במסכת תענית (כה, ב): מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה (בעת עצירת גשמים) ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו, ואמר: אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה, אבינו מלכנו למענך רחם עלינו, וירדו גשמים. הווי מרנני רבנן (כביכול זה גדול מזה). יצתה בת קול ואמרה: לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מידותיו, וזה אינו מעביר על מדותיו.

והביא שם בספר הנ"ל בשם גאון אחד (וכן הוא בראשית חכמה שער הענוה) בביאור מעביר על מידותיו, שבעוד רבי אליעזר היה יחסן גדול, היה רבי עקיבא בן גרים, ולבו היה נכנע יותר, ולכן נענה מיד, כי ההכנעה היא צורך גדול לתפילה.

ומבאר על פי זה: וזה שאמר "לו ולא לה" ומבאר שאינו דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע, רוצה לומר שתפילת צדיק בן רשע טוב מתפילת צדיק בן צדיק כנ"ל, לפיכך "לו ולא לה", רוצה לומר

ויעתר יצחק לה' לנוכה אשתו

יצחק הוא בן ארבעים ועדיין לא זכה לבנים, ומה עושה יהודי במצב כזה? הוא פונה להקב"ה! ויעתר יצחק לה' לנוכה אשתו כי עקרה היא, זה עומד בזוית זו ומתפלל וזו עומדת בזוית זו ומתפללת, וַיַּעֲתָר לוֹ ה' וְתָהָר רַבָּקָה אִשְׁתּוֹ. פירש רש"י: לו ולא לה, שאין דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע, לפיכך לו ולא לה. פירוש: מאחר שרבקה היתה בת בתואל הרשע ויצחק היה בן אברהם הצדיק, לפיכך נתקבלה תפילתו ולא תפילתה.

זהו הפירוש הפשוט, אולם בספר "צמח ה' לצבי" שאם היה כוונת רש"י לבאר מדוע לא נתקבלה תפילת רבקה, צריך היה לכתוב "שאין דומה תפילת צדיק בן רשע לתפילת צדיק בן צדיק", וכיון שכתב להיפך, "שאין דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע", משמע שבא לבאר מדוע היתה תפילת יצחק חלשה מתפילת רבקה.

¹ הרה"ק רבי צבי הירש זי"ע המגיד מנאדבורנא. זכה להקביל את פני הבעש"ט הק' זי"ע בילדותו והיה מתלמידי המגיד הק' ממעזריטש והמגיד הק' מזלאטשוב זי"ע. הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב, רבי אברהם דוד מבוטשאטש וה'אהבת שלום' מקאסוב זי"ע היו מתלמידיו. חבריו העידו עליו שהוא נשמת משיח בדורו.

עם תכונות רעות, ויש רשע וטוב לו, היינו רשע עם תכונות טובות.

ועליה השיב הקב"ה: צדיק וטוב לו הוא צדיק בן צדיק, ולכן טוב לו, מפני שהמידות טובעים בו מאביו מעת הוולדו, וצדיק ורע לו הוא צדיק בן רשע, ולכן רע לו מפני שהוא צריך לשבור את רוע מידותיו שקיבל מאביו. וזהו שנקרא מעביר על מידותיו, שצריך לשבר מידותיו.

כוח תפילתו של המתייגע לשבר

מידותיו

אמור מעתה: לא רק מחמת הכנעת לבבו נענה רבי עקיבא, אלא גם מפני שדרכו בעבודת ה' קשה היתה יותר מעבודתו של רבי אליעזר, כי צריך היה לשבור את מידותיו שירש מאביו, וכיון שעמל והתייגע יותר מרבי אליעזר, נתקיים בו לפום צערא אגרא, ולכן הגם שלא היה במדרגה יותר גדולה מרבי אליעזר, כיון שהתייגע יותר ממנו, נענה בתפילתו למרות שרבי אליעזר לא נענה בתפילתו.

ולמדנו מכאן לענין שני אנשים שהגם שהאחד גדול מחבירו במעלה, כל שחבירו התייגע יותר ממנו כדי להגיע לאן שהגיע, תפילותיו מתקבלות יותר ממנו. ולמשל: שני תלמידים בישיבה, האחד הוא בעל כשרון מטבעו אציל המידות ועדין הנפש, ענוותן ושפל ברך, אהוב למטה ונחמד למעלה, וכל חבריו מחבבים אותו ומביאים אליו כל דבר הקשה במילי דשמיא ובמילי דעלמא, והשני לעומתו הוא בעל כשרון חלש ומידותיו מקולקלות מעצם טבען, כל שיתייגע השני לעלות מהמדרגה שהיה למדרגה יותר גבוהה, אע"פ שלאחר שיתייגע יעמוד עדיין

שאין צורך לכתוב בפסוק ויעתר לה, שזה בודאי שהיא נענתה, רק הרבותא שנענה גם הוא. וכמחזה הזה ממש הביא גם בספר "ערבי נחל" בשם "עשרה מאמרות".

צדיק ורע לו צדיק בן רשע

והנה עד כה נשמעים הדברים כיסוד בתפילה בלבד, ומפני שהתפילה הבאה מתוך הכנעה ושברון לב, כוחה גדול. אולם בספר "צמח ה' לצבי" הוסיף בזה דברים ולפיהם מדובר ביסוד גדול הנוגע לחיי האדם באופן כללי. הנה במסכת (ברכות ז, ב) איתא על הפסוק "הודיעני נא את דרכיך", שמשוה רבינו ע"ה שאל מהקב"ה: רבנו של עולם! מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו? אמר לו הקב"ה: משה, צדיק וטוב לו - צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו - צדיק בן רשע, רשע וטוב לו - רשע בן צדיק, רשע ורע לו - רשע בן רשע.

והנה הפירוש הפשוט בכוננת שאלת משה רבינו היתה היתכן שצדיק יהיה מסובל ביסורים, וכנגדו הרשע יהיה מדושן עונג, ועליה באה תשובתו יתברך, שהגם שאתה רואה אותו צדיק, אין לך להתפלל מדוע הוא מסובל ביסורים, משום שצריך להסתכל על התמונה הכוללת, וכשתסתכל על התמונה הכוללת, תוכל להבין שיש מקום ליסורים מצד השורש שממנו יצא, וכן להיפך גבי רשע וטוב לו.

אך בספר הנ"ל פירש שמשוה רבינו שכוונת שאלת משה רבינו היתה מדוע יש צדיק וטוב לו, היינו צדיק עם תכונות טובות, ויש צדיק ורע לו, היינו צדיק עם תכונות רעות, וכן להיפך, יש רשע ורע לו, היינו רשע

אוכלת היה מתעלה יותר בקל. אף הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זיע"א או כפי שנקרא השרף מסטרעליסק, נולד להורים פשוטים ביותר. עד כדי כך, שכאשר אביו הגיע אל המגיד הק' בטרם לידתו של רבי אורי, דיבר על המגיד ביהירות ובזלזול, וכאשר ביקשה אמו להתגרש מאביו, אמר לה המגיד שלא תתגרש כי עתיד לצאת מהם בן שיאיר את העולם.

כך היו הרבה צדיקים שהתייגעו הרבה לשבר את המידות שירשו מאביהם, וכפי שכתב בספר הנ"ל, תפילתם קרובה היתה להתקבל, כי גדולה תפילת צדיק שהוצרך שירש מאביו מידות רעות והוצרך להתייגע הרבה כדי לשכון.

תפילתו של צדיק בן צדיק נמשלה לעתר

ומוסיף שם לכאר עוד דברי הגמרא במסכת סוכה (יד, א): למה נמשלה תפילתן של צדיקים כעתר? - לומר לך, מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום, אף תפילתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקב"ה ממידת אכזריות למידת רחמנות.

וזה לשונו: ואיתא המעביר על מידותיו מעבירין ממנו כל פשעיו, רוצה לומר דבי דינא בדילין מיניה על דרך "הוא לא מוקים במיליה לא מוקמינן בהדיה" [הוא אינו מעמיד על מידותיו, אין מדקדקין אחריו], נמצא שצדיק בן רשע אינו תחת הדין, וצדיק בן צדיק הוא להיפך מדקדקים עמו על דרך "וסביביו נשערה מאוד". ואיתא: למה נמשלה תפילת הצדיקים לעתר, מה עתר זה מהפך את התבואה, כך תפילת הצדיקים מהפכת מידת הדין למידת

הרחק הרחק מחבירו בעל הכשרון והמידות הטובות, יתקבלו תפילותיו בשמים יותר מתפילותיו של חברו.

והאמת שפירוש זה מובן יותר מהפירוש הרגיל, כי לפי הפירוש הרגיל שהיה מן הנעלבים ואינם עולבים, יש לשאול היכן מצאנו בש"ס שהתייחד במעלה זו. אך לפי הפירוש הנ"ל הוא מבואר הפלא ופלא, שהרי הדברים מפורסמים שהיה בן גרים ושעד שהתחיל ללמוד תורה היו מידותיו מקולקלות כפי שהוא העיד על עצמו שאמר "מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור", וכך הלך והשתרש בו טבעו יותר ויותר עד היותו בן ארבעים כשהלך ללמוד תורה, וכמה קשה הוא לבן ארבעים אשר כבר התגבשה דעתו וכבר הוחלט אצלו כיסוד מוצק בלתי ניתן לערעור מה נקרא רע ומה נקרא טוב, להתחיל לשנות את כל הרגליו ולשבור את מידותיו.

מאשפות ירים אביון

אכן רבים היו הצדיקים שלא היו יחסנים גדולים והוצרכו בעבור כן להתייגע הרבה כדי לשבור את מידותיהם. הן יומא דהילולא הוא של הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זיע"א, והוא כידוע לא הגיע ממשפחה מיוחסת. להיפך, משפחתו היתה פשוטה ביותר.

ואף הוא אמר בערוב ימיו, שבטרם צאתו לאוויר העולם, כשעדיין היתה אמו בירחי לידתו, הריחה ירקות כבושים ושרויה היתה בסכנה אם לא יתנו לה, וכיון שלא מצאו ירקות אלו רק אצל גוי, אכלה אותם, ובגלל זה צריך הוא להתייגע יותר כדי להתעלות במדרגות העבודה, ואלמלא היתה

העומדות לצדו בעבודת ה' ולא בשבילן ירד לעולם, אלא עבודתו היא באותן תכונות שמתנגדות לו ושהוא צריך לעמול להתגבר עליהן.

ולדוגמא: מי שמצד טבעו קל לו לקום באשמורת הבוקר, מה שהוא מתפלל בזמן ובציבור, אינו מצד עבודתו הפרטית שבשבילה ירדה נשמתו לעולם, הגם שמחויב הוא לעשותם כדי שלא לעבור על דיני התורה ותקנות חז"ל².

והנה לפנינו חלק מלשון ה"ערבי נחל": **נמצא שכפי היושר אין לאדם שכר רק על מעשי המצוות והמידות אשר עושה הפך מטבעו מצד חסרונותיו, ובוזה מתקן בעולמות** (אשר אף הם נבראו בחסרונות מסוימים ומתמלאים על-ידי שהאדם מתקן את מידותיו), משא"כ על כל מעשיו שעושה מצד השלימות, שבו אין לו שכר, שהרי אין צורך בעבודתו זו.

ומוסיף שם: **אלא שהיה מרחמי ה' שמאחר שהאדם מתקן חסרונותיו, אז גם כל מה שעושה מצד שלימותו נחשב גם כן לעבודה ומקבל שכר, כיון דחזינן שעושה אפילו מה שהוא הפך מטבעו. משא"כ אם יעשה רק מה שמתוך שלימותו ולא יטריח במעשים המשלימים חסרונותיו, אז אין שום שכר לפעולתו.**

כל העושה מצוה אחת

ובזה מבאר שם ה"ערבי נחל" מאמר התנא (קידושין לט, ב) "כל העושה מצוה

הרחמים. נמצא שצדיק בן צדיק צריך להפוך בתפילתו הדין שהוא תחתיו למידת הרחמים, אבל צדיק בן רשע אינו צריך להפוך, מפני שהוא תמיד תחת מידת הרחמים ותפילתו עולה ביושר.

וזהו שאמר ויעתר לו, דהוקשה ליה לרש"י דהוי ליה למימר ויעתר להם, אלא שאינו דומה תפילת צדיק בן צדיק, רוצה לומר דתפילת צדיק בן רשע עדיף שאינו צריך להפך את מידת הדין. וכאן נאמר ויעתר על שם עתה כנ"ל, ולא היה שייך רק אצל יצחק ולא אצלה, ואף שגם היא נענית, מכל מקום אין התפילות דומות, ותפילתה אין לה ענין לעתה מפני שאינה מהפכת מידת הדין למידת הרחמים.

כמה נפלאים הם הדברים. זקוק אתה לישועה? מחפש אתה אדם גדול שיתפלל עליך? אם אתה רואה לפניך יהודי שאתה מכיר אותו מילדותו וידוע לך כמה קשה היה לו לתקן את מידותיו, אל תאבד את ההזדמנות, גש אליו ובקש ממנו שיתפלל עבורך, שהרי מעביר על מידותיו הוא ותפילתו נוחה להתקבל.

שכר מצוות רק כשמתנגדות לטבע האדם

והאמת שיסוד זה נוגע לאדם באופן כללי ולא רק לענין קבלת התפילות, וכן הוא בספר "ערבי נחל" (פרשת שלח דרוש ה) שם הוא מבאר בהרחבה גדולה, שעל האדם לדעת שעבודתו אינה באותן תכונות

² דרך אגב: כתוב בשם הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זיע"א שאם רואה האדם שיש לו תכונות שאינו צריך לעבוד עליהן, יבין מזה שכבר עבד עליהן בגלגול קודם, כי כל אדם מוכרח להתייגע ולהזיע בשביל תיקון כל מידה ומידה.

אכן טוב ונכון מה שהם עושים, אבל לפי האמור יש להם לעסוק באלה רק בתורת התחלה, אך היעד שלהם צריך להיות, לעסוק גם בסוגי החסדים שאינם נמשכים אליהם מצד תכונות נפשם, שהרי בעבור כך באו לעולם.

יקום זה שאוהב לבדח אנשים חולים וישאל: היתכן? מה נטפלתם עלי? הלא מזה שהקב"ה נתן לי כשרון לבדח אנשים ומזה שאני נמשך אל הדבר, סימן הוא שזה שליחותי עלי אדמות, ומה חסר במה שאני משקיע את כל מרצי ודמי בזה?

אף אנו נענה ונאמר לו: אמת ונכון הדבר שזה שליחותך ולכן אל תעלה בדעתך לחדול מזה, אך מכל מקום **אם חפץ אתה להיות עובד ה', אם חפץ אתה שהליכתך לבתי החולים לבדח אנשים חולים תהיה שווה פי אלף ממה שהיא שווה עכשיו, עסוק בעוד מיני חסדים שאינם לפי תכונות נפשך, ובכך תגלה שכל החסדים שאתה עושה הוא בשביל לעשות רצון ה' ולא רק מפני שאתה נהנה מהם.**

מבקשים מן האדם לעסוק בשדכנות בשביל פלוני ששערות בניו ובנותיו כבר מלבינות. מה הוא אומר? איני בנוי לזה. מה? חייב הייתי להוולד שדכן?! יש שנוולדים שדכנים ויש שאינם נולדים שדכנים. ומה האמת? האמת שטוב שהוא מכיר את תכונותיו, אבל כדאי שיקח בחשבון שלעסוק בשדכנות הוא חסד גדול מאוד, וכמו שפירש **מהרש"א** מה ששואלים לכל אחד בבואו לעולם האמת אם עסק בפריה ורביה, שהכוונה אם עסק בשדכנות, ואם כן יעשה נא מאמץ לראות אם יוכל להרים איזה טלפון לאחד מהצדדים, או אפילו רק לאחד מקרובי

אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ונוחל ב' עולמות", אשר לכאורה אין לו ביאור כי אין יתכן שיזניח האדם את כל שאר המצוות ובעבור מצוה אחת בלבד יזכה לכל זה.

וזה לשונו: ועל זה רמזו כל העושה מצוה אחת, לומר אף מי שכולו מלא שלימות ואין בו מחסרונות רק דבר אחד, נמצא כל המצוות שעושה אינם נחשבים מצוות כלל, רק כמי שאינו מצווה ועושה, דהא במעשיו ההם אינו מתקן כלום בעולמות, וגם שאין יצר הרע מחטיאו במעשים ההם כיון ששלימות זה יש אצלו מתולדתו, והוי כאינו מצווה ועושה ואינו נחשב לעושה מצוה כלל, ונמצא זה האדם אינו עושה רק מצוה אחת, אעפ"כ על ידי זה נחשבים כל מעשיו לעבודה שלימה ומובטח לעוה"ב.

יבחר האדם במה שמתנגד לטבעו

התבוננו וראו כמה חיזוק יש ביסוד זה לכל אחד מאתנו בעמדו מול נסיון קשה שבו הוא צריך לפעול כנגד תכונותיו, שיבין אז שמלבד מה ששכרו הרבה מאוד כי לפום צערא אגרא, עוד זאת הוא מקיים בזה את התכלית שבגללה ירד לעולם, ועל ידה יגלה שהוא עובד ה' באמת, עד שכל מעשיו שהוא עושה ייחשבו אף הם בגלל כן לעבודת ה' ויקבל עליהם שכר טוב בעולם הבא.

דוגמא לדבר מתחום החסד: הלא ישנם כמה סוגי חסד, אפשר לעשות חסד בממון כגון ליתן צדקה ולהלוות כספים, ואפשר לעשות חסד בגוף, כגון לבקר חולים ולנחם אבלים וכו'. והנה אנשים נוטים בדרך כלל לבחור באותו סוג חסד המתאים עם תכונת נפשם ובו להשקיע את כל כוחם.

להשלימים בלימוד, וכיון שלא למד באו עליו היסורין כדי שילמוד.

מה לנו יותר מדברי הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זיע"א ב'צעטיל קטן' "האדם לא נברא בעולם רק לשבר את הטבע", ואם כן עלינו לעמול ולהתייגע על זה על-ידי עשיית מעשים טובים שמתנגדים לתכונותינו, ואע"פ שאנו מחויבים לקיים את כל מצוות התורה, מכל מקום ראוי לנו להדגיש מיוחד על מעשים טובים אלו כי על ידיהם דווקא נקיים את תכלית ביאתנו לעולם.

אברהם נולד במידת הגבורה

ראו זה חידוש נפלא מהרה"ק הייטב לב' זיע"א: עד כה סבורים היינו שמידת החסד של אברהם אבינו ע"ה טבועה היתה בו מלידתו, וכפי שמפרשים תמיד שזה היה נסיונו בשחיטת בנו, ללכת כנגד מידתו ולהתנהג באכזריות כלפי בנו יחידו אשר אהב.

אולם הייטב לב דרך אחרת עמו, וזה לשונו (פרשת לך לך): והנה האמת כי אברהם מידת החסד, אמנם אם היה נולד בטבע זה, צדיק מה פעל, אלא על כרחך נולד במידת האכזריות, והוא בעבודתו ובמעשים הטובים שלו שיבר בחינתו וטבעו מהיפך להיפך, להיות גומל חסדים טובים, להאכיל להשקות, ללמוד וללמד.

מענין לענין, הרה"ק רבי יעקב מפשעווארסק זיע"א סיפר שהגה"ק מצאנו זיע"א העיד על עצמו שנולד במידת הקמצנות. ראה זה מי מעיד ככה על עצמו! אותו צדיק שפזרונו לא ידע גבול, ואשר לא היה לך כל עוד היתה נשאת פרוטה

המשפחה ולדבר על לבו שהוא ישלים את הענין.

כך ראוי לו לכל אחד לחפש את מיני החסדים שאינם מתאימים לתכונות נפשו ולעסוק גם בהם, כי אע"פ שאינו נוח לו לעסוק בהם, הלא בהם דווקא ייעשה מרכבה לשכינה שהרי בהם יגלה שאת כל עשיותיו הוא עושה לשם שמים.

אם רואה אדם יסורין באין עליו

והוסיף ב'ערבי נחל" לבאר על פי זה מאמר חז"ל (ברכות ה, א) אם רואה אדם יסורין באין עליו כו', והיינו אפילו אם הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתיים וכדומה כדאיתא בערכין טז, ב, ועוד הוסיף על זה הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זיע"א שאפילו נשתנה לו לאדם סדר לימודו, אף זה נקרא יסורים, כי מבואר בזוהר שענין היסורים הוא כדי שעל ידי זה יזכור האדם לפשפש במעשיו ולמצוא החסרונות אשר בקרבו ובהם יעבוד לה', כי אם יעבור את שנותיו ולא ימלא אותם חסרונות, יבוא ריקן לעולם האמת אע"פ שיהיו בידו ש"ס ופוסקים, ולכן מביא הקב"ה על האדם יסורים ברוב רחמיו, כדי להזכיר לו לחפש החסרונות בעצמו ולתקנם.

ומסיים שם בלשונו: וזהו שאמר יפשפש במעשיו, יחפש להשכיל חסרונותיו. פשפש ולא מצא, היינו כמו שאמרנו שאינו בגדר זה שיוכל להבחין חסרונותיו, אם כן יקשה לו על יתברך שמו למה שלח עליו היסורין, כיון שאינם להרעיל מאחר שאין בו דעת למצוא חסרונותיו, יתלה בביטול תורה, רוצה לומר שאף שאינו בגדר שיבחין חסרונותיו ובמה להשלים, מכל מקום יכול

המפריעות לו לעבודת ה', כי מאז כל פעם שיתפלל יהיה בזה משום ביטול להקב"ה.

אברהם קיבל שכר על הריגת הנפשות

ממשיך שם ה"ייטב לב": כאשר הוצרך אברהם לקום ולרדוף אחר ארבעת המלכים ולהלחם בהם, לא היה לו שום קושי, שהרי זו היתה מידתו הראשונה אשר נולד בה. ולכן נתיירא אברהם אולי חס ושלום לא היתה כוונתו לשם שמים רק למלאות תאוותו וטבעו לנקום באויביו. ולכן אמר לו הקב"ה: אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאוד.

וכל כך למה? משום שאברהם ביטל את עצמו על-ידי ששיכר את מידת האכזריות שלו, ובזה גילה שכל מה שהוא עושה אינו אלא למען עשיית רצונו יתברך. הוא אשר אמרנו: ימשיך האדם לעסוק בשליחותו, אבל יחד עם כן יעשה גם דברים שהם נגד תכונותיו, כי רק על ידי כך יגלה שאת שליחותו הוא עושה בתורת עבודת ה'.

בעבר הנהר ישבו אבותיכם

ובזה מפרש ה"ייטב לב" לשון הפסוקים בספר יהושע (כד, ב-ג): ויאמר יהושע אל כל העם כה אמר ה' אלוקי ישראל, בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם, תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים, ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר, ואולך אותו בכל ארץ כנען, וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק.

עבר הנהר זה מידת הגבורה, כי מים הוא מידת החסד ועבר הנהר, הוא העבר השני של המים, דהיינו מידת הגבורה. וזה

ברשותו, ולפי המסופר כשפעם באו לבקש ממנו צדקה ולא היה לו מה ליתן, נתן את ספריו והלך ללמוד בבית המדרש, הוא זה שמעיד על עצמו שנולד במידת הקמצנות אלא שהיפך את תכונותיו מן הקצה אל הקצה. הפלא ופלא!

הפיכת השליחות לעבודת ה'

וכאמור לעיל, הגם שעל האדם לעסוק דרך כלל במה שמתאים לתכונות נפשו, כי זה מוכיח שזהו השליחות המוטלת עליו מן השמים, ואם למשל יש לו כל התכונות להיות מלמד, הילדים אוהבים אותו והוא אוהב אותם ומוצא שבילים לנפשם, עם כל זה כדי להפוך את שליחותו לעבודת ה', עליו לעסוק גם בדברים שהם היפך תכונתו, כי בלאו הכי לא יזכור כלל שיש מנהיג לבירה. הן מלמד זה, דווקא מפני שמצליח כל-כך משום שמלאכתו תואמת את מידותיו, דווקא מחמת כן עלול הוא לחשוב שהכוח נתון בידו וכאילו מובן הוא מאליו, וכשיעסוק גם במצוות אחרות ממילא ישכיל שבסך הכל הוא ממלא את השליחות שהקב"ה הטיל עליו.

וכעין זה מי שנולד בעל רגש ובעבור כך תפילותיו יוצאות מלבו ברגשי קודש, אמת מה טוב ומה נעים להאזין לתפילותיו, אבל מאן יפיס שהוא באמת עובד את ה', הלא יתכן שדווקא בעבור כך אינו זוכר כלל את מי הוא עובד. הבה ונראה אותו בולם את פיו כשמכיעסים אותו.

וכי יפסיק להתפלל בעבור כך? ! חס ושלום! ימשיך להתפלל באותו רגש! אך מתי תהיפך תפילתו לעבודת ה' באמת? רק כאשר יתייגע להפוך את תכונותיו

תואמים לתכונות נפשם, אפשר לראות אותם עמלים ואינם מצליחים, וכבר הבאנו כעין זה מה'חזון איש' בקונטרס האמונה והבטחון, שמי שאינו מתקן את מידותיו המקולקלות, הגם שיהיה שלם בכל מה שאינו מתנגד למידותיו, כשיבוא לידו דבר המתנגד אליהן, לא יוכל עמוד ואפשר שיבוא ח"ו לידי איסורי תורה חמורים.

ולכן צריך להתפלל הרבה להשי"ת שיפקח את עינינו לראות מה עלינו לתקן ושיעזור לנו לתקנם, וכפי האמור, כשנבין זאת ונפעל בדרך זו לעשות מעשים קטנים הנוגדים את תכונות נפשותינו, נהפך בכך את כל עשייתנו לעבודת ה' ונוכה בעבור כך לשכר גדול בעולם הבא.

מה שאמר שבתחילה היה אברהם מעבר הנהר כי נולד במידת הגבורה, אך עמל והתייגע והפך את מידתו מן הקצה אל הקצה למידת החסד.

אלמלא היו הדברים הבאים כתובים שחור על גבי לבן במה שלמדנו עד כה, היה קשה לאומרם, אך אלה הם פני הדברים: פעמים הרבה רואים אנו בני אדם שמצליחים מאוד בענין מסוים של עבודת ה' אשר מתאים לתכונת נפשם, והם נעשים לדמויות מופת בעיני כל העם, כאשר כולם משבחים ואומרים: "כזה ראה וקדש".

והאמת שבמידה מסוימת סיבת הצלחתם היא בגלל שהיצר הרע אינו עומד להם בדרכם, שהרי בעניינים האחרים שאינם

לזכות החתן **אלחנן** בן פנינה והכלה **יעל מרים** בת **שרה** חיה
נדבת אביה הר"ר **אברהם כהן** הי"ד

לזכות ולרפואת **הענדיל** בת **שרה בריינא**

יום שלישי פרשת תולדות – ר"ח כסלו ה'תשפ"א גודל החיוב לתקן המידות והעצות לזה

יום מחילה סליחה וכפרה

בילקוט "מאורי אור" מובא מעשה שהיה בהמגיד הקדוש רבי מרדכי מטשערנאביל זיע"א שבאחת השנים בראש חודש כסלו, כשהתעורר משנתו, אמר: הייתי עכשיו בעולם העליון והיה שם רעש גדול. כששאלתי על מה הרעש, אמרו לי שראש חודש כסלו הוא יום מחילה סליחה וכפרה דוגמת יום הכיפורים, כי בחודש זה נאצלת הארת ימי החנוכה שהם זמן של גמר חתימה טובה דומיא דיום הכיפורים שהוא זמן של גמר חתימה טובה. הארה זו יוצאת אמנם מן הכוח אל הפועל רק בגמר החודש, אבל שורש הארה זו כבר נמצאת בראש חודש ועל כך הרעש.

כבדרך אגב לימדנו המגיד הקדוש שכוחו של יום הכיפורים להיות יום מחילה סליחה וכפרה אינו נפרד מהיותו יום גמר החתימה, אלא זה נובע מזה, מאחר שנגמר בו החתימה, לפיכך הוא יום מחילה סליחה וכפרה, ומזה הוציא לענין ימי החנוכה שאף הם מאחר שנגמר בהם החתימה, הם ימי סליחה וכפרה, וכיון שכן ההארה כבר מאירה בראש חודש.

כדאי לו לאדם להתבונן ביום זה בעצמו, לראות איך לתקן את מידותיו, ועל

ידי כן יזכה לקבל הארת זה היום, הארת יום הכיפורים.

והנה בשיעור הקודם הובא לשונו של הרבי ר' אלימלך מליזענסק זיע"א "האדם לא נברא בעולם רק לשבר את הטבע". ודומה לכך יש מהגר"א ז"ל בספר "אבן שלמה" (פ"א ס"ג): "עיקר חיות האדם הוא להתחזק תמיד בשבירת המידות, ואם לאו למה לו חיים".

יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו

וכיון שזמן תשובה הוא היום, מה נכון להעתיק בענין זה לשון הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ז ה"ג): אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו, כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו, ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההיתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן, מן הכל צריך לחזור בתשובה, ואלו העוונות קשים מאותן שיש בהן מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו, קשה הוא לפרוש מהם, וכן הוא אומר יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו.

מה נוראים הם דברי הרמב"ם, שהרי בדרך כלל בני אדם אינם מעלים בדעתם שעליהם לשוב על תכונות רעות מעין אלו,

ושורש אל הנפש העליונה השכלית אשר בה תלויין תרי"ג מצוות התורה, ולפיכך אין המידות מכלל התרי"ג מצוות, ואמנם הן הכנות עיקריות אל תרי"ג המצוות בקיומם, יען כי אין כוח בנפש השכלית לקיים המצוות על-ידי תרי"ג איברי הגוף, אלא באמצעות נפש היסודות המחוברת אל הגוף...

ומוסיף שם: ולפיכך ענין המידות הרעות קשים מן העבירות עצמן מאוד מאוד... והבן זה מאוד, כי להיותם עיקרים ויסודות לא נמנו בכלל תרי"ג המצוות התלויות בנפש השכלית. ונמצא כי יותר צריך לזהר ממידות הרעות יותר מקיום המצוות עשה ולא תעשה, כי בהיותו בעל מידות טובות בנקל יקיים כל המצוות.

אכן יסוד גדול הוא שלפעמים מזניחים אותו, וכפי שכתב בעל חובת הלבבות בהקדמתו שזה מה שעורר אותו לכתוב את חיבורו, מה שאנשים עסוקים בכל עת בתיקון מעשה ידיהם, בעוד הכל תלוי בלב, ואילו היו מתקנים את המערכת הפנימית של הנפש, הלא היו מקבלים תכונות אחרות ולא היו צריכים להלחם על כל דבר אם לעשות או לא לעשות.

אין התורה נקנית אלא למי שממית עצמו עליה

נצא בגנים ללקוט עצות ורעיונות מדברי החכמים הצדיקים איך לתקן אותה מערכת, מערכת הנפש אשר בה המידות שוכנות. ובכן, אם יתבונן האדם, יראה שקשה לו מאוד לשנות את הלך מחשבתו, והרי גם אם יכריחו אותו לשנות איזה הרגל פיזי מבלי להסביר לו שהוא לטובתו ומבלי

כסבורים הם שכיון שנולדו בתכונות אלו, אין להם שום עוון בדבר, ועליהם רק להזהר שלא לעבור על העבירות המפורשות בתורה. ולמשל, בענין רדיפת הממון שהזכיר הרמב"ם, מי העלה כלל בדעתו שצריך לשוב בתשובה עליה? גזל ניחא, אבל רדיפת הממון?! הלא צריכים אנו להשיא את הצאצאים... איך אפשר שלא לרדוף אחר הממון?

אך הרמב"ם גילה לנו בדבריו באופן מפורש ביותר, שעל האדם לשוב בתשובה על רדיפת הממון כמו גם על כל שאר התכונות הרעות שנקראות בלשונו "רעות רעות". ויותר מזה גילה לנו הרמב"ם שמהן יותר קשה לפרוש מפני שהאדם נשקע בהן עד צווארו, אך בכל זאת מוכרח הוא לעקור אותן משורשן כמו שנאמר "יעזוב רשע דרכו", והיינו שישנה את דרכי גישתו ולא רק את פעולותיו החיצוניות.

ומבואר מדברי הרמב"ם שתשובה אמיתית לא תתכן בהמנעות בעלמא מפעולות אסורות, כי אם בעזיבת הרעות הרעות הגורמות לו להכשל במעשים האסורים, ונמצא שמחויב האדם להתבונן בעצמו לראות מה הן המחשבות העקומות העשויות להביא אותו לידי עבירה בפועל, ולשנותן. ובאופן אחר: עליו לטפל בכל המערכת הפנימית שלו, אשר דוחפת אותו לאהוב דברים מסוימים ולסלוד מדברים אחרים, לפעול או לא לפעול.

עיקרים ויסודות לתרי"ג המצוות

וזה לשון מהרח"ו ז"ל בספר שערי קדושה (ח"א שער ב): המידות מוטבעות באדם בנפש השפלה... והן כסא ויסוד

כנגדו להסביר לו שאין זה כפי שהוא חושב ושפלוני לא לזה נתכוון, לא יצליח לשנות את סגנון מחשבתו.

לכן נחשב מי שמשנה את סגנון מחשבתו כמי ש"ממית עצמו עליה", משום שהוא מוותר על יניקת החיות מאותו סגנון מחשבה שהיה רגיל בה, ומוכן להתחיל לחשוב אחרת ולהסתכל על העולם בעין נכונה. והרי הוא כמי שנזדהם דמו ל"ע, שצריכים להחליף לו את דמו, להוציא ממנו את דמו המזוהם ולהכניס בו דם חדש. והלא ידוע שמי שעובר בימינו דבר זה, נעשה חלש מאוד וכל מין וירוס יכול לפגוע בו אז, באשר אין לו מי שילחם כנגדו. אף זה, כיון שהוא רגיל לחשוב באופן שלילי, כשיבואו להוציא מלבו אותו סגנון מחשבה, ירגיש כאילו נשאר בעירום ובחוסר כל ויקשה לו הדבר עד מאוד.

הצעד הראשון בשבירת המידות

אכן ידיעת דבר זה לכשעצמה, מקרבת את האדם בצעד אחד לקראת תיקון דעותיו, כי מתוך ידיעה זו יבין שדעותיו הרעות הן מחשבות מסוימות אשר יוכל להחליפן במחשבות אחרות וממילא יהיה בריא ושלם בנפשו. ואף כי ירגיש שקשה לו מאוד לנטוש את מהלך מחשבתו, הלא יבין שזה רק מפני שעדיין לא הורגל במהלך מחשבתו החדש ועדיין הוא יונק חיות ממהלך מחשבה זה, אבל אם תיכף לעקירת מהלך מחשבה זה יאמץ מהלך מחשבה חדש, הלא יקבל את חיותו ממנו וירגיש טוב יותר מבתחילה.

כך הוא בענין המחשבות המקולקלות וכך הוא בענין המידות הטבועות בנפש. ולמשל, אם האדם נולד במידת הקמצנות,

לעורר בו רצון לשנותו, יהיה לו הדבר קשה מאוד עד בלתי אפשרי, ואם בהרגל פיזי הוא כך, כל שכן בהרגל מחשבתי, ולמשל אם התרגל לחשוב באופן שלילי על האנושות "כולם מושחתים, כולם גזלנים", שבוודאי יהיה קשה מאוד לשנותו בכוח, אם בכלל.

הנה הגאון ה'חזון איש' זצ"ל כתב באגרת (אגרות חזו"א ח"א מכתב ג) שזהו הפירוש במה שאמרו "אין התורה נקנית אלא למי שממית עצמו עליה", אשר לכאורה אין לו פירוש, ולכאורה יותר היה נכון לומר מי שמתייסר או מרעיב עצמו עליה, אך הפירוש הוא למי ששובר את מידותיו, ובלשונו הזהב: המיתה שבכאן הוא הנטייה מפשוטו של החיים, לעומקו של החיים, לתוך תוכו של החיים. כל שהאדם מרבה בשבירת המידות, מרבה חיים, כי שבירת המידות היא הריגת החיים השטחיים, ומיתה של היצר הממלא כל הגוף. הוא החיים המוליך בדרכה של תורה. מידות המושחתות רבות הנה, והם עצמו ובשרו של האדם, והממית אחת מהן המית את עצמו, ומקצת עצמו ככל עצמו. ואמנם מיתה זו תחיה בעליה ודברי תורה מתקיימין בידו.

הרגשת טעם מיתה בעת חילוף הרגל

המחשבה

והביאור בזה, כי באמת האדם יונק חיות רב מהאופן בו הוא חושב, ולכן אע"פ שהוא סובל מסגנון מחשבתו סבל רב, יקשה לו עד מאוד לשנותו. הנה יושב לו האדם בשמחת שבע ברכות ומקטרג על כל העולם. כמה מסכן הוא! כמה 'אנרגיות שליליות' הוא משקיע אז בשעה שכולם יושבים ונהנים! ועם כל זה אע"פ שיעמדו כולם

הנה אם אדם זה יתבונן בעצמו, יבין שהאפשרות נתונה לו להתרגל להרגל חדש, שבו יוכל לשמוע דיבורים קשים מאחרים ולא יצטרך להגיב, אלא יוכל להנהן בראשו כאומר: "שמעתי ואחשוב על כך", ולהמשיך הלאה בניהול סדר יומו. ועוד זאת יבין שכדאי לו אפילו לשלם כסף בשביל להפטר מזה, לא רק כדי לנחול עולם הבא, אלא גם כדי לחיות בנעימים בעולם הזה.

כדאי הוא לשלם על כך

ויש לזה ראייה מדברי הגמרא במסכת **בבא בתרא** (דף ל, ב), שם דנו במעשה בההוא גברא שאמר לחבירו שהחזיק בשדהו: "מאי בעית בהאי ארעא?". אמר לו המחזיק למערער: "קניתי מפלוני ויש לי חזקת שלוש שנים". אמר לו המערער למחזיק: "פלונני גולן הוא, ואת שלי מכר". אמר לו המחזיק למערער: "איך תוכל לומר שפלונני גולה ממך, והרי יש לי עדים המעידים שפנית אלי באחד הלילות ובקשת ממני לרכוש עבורך את השדה מאותו פלוני, ואילו שלך היא השדה, לא היית מוציא מעותיך בחינם, אלא תובע אותו אדם לדין?". אמר לו המערער למחזיק: "אכן כך עשיתי, ואף ששלי היא ויכול הייתי להוציאה ממנו בדין, מכל מקום אמינא בלבי: אקנה בכסף את דיני, כלומר, טוב לי לקנות בדמים מועטים קרקע הראויה לי, ובלבד שלא אצטרך לטרוח ולבוא בדין".

הא לך שמצד חיי העולם הזה כדאי לו לאדם לעשות הכל שלא לבוא לידי מצה ומריבה ואפילו להוציא ממון עבור כך, והרי כל אחד מאתנו בוודאי יזדקק לכך ביום מן הימים, להעלים עין מעוולתו של פלוני

הגם שהוא מרגיש טעם מיתה כשהוא נותן צדקה לעני, וכמו שכתבו הספרים שמטעם זה הצדקה מצלת מן המיתה, מיתה חלף מיתה, הלא זה רק מפני שאינו רגיל ליתן ועדיין הוא יונק חיות מהרגלו הראשון לקמץ את ידו.

ולכן כל שיבין האדם שטעם המיתה אינו נובע מעצם הנתינה, כי אדרבא, הנתינה עצמה חיות גדול יש בה וטעם המיתה נובע רק ממה שהוא הולך לנטוש את הרגלו הראשון, ממילא יהיה לו יותר קל להתחיל לפתוח את ידו ולבו לעניים, כי יבין שעוד מעט קט פעולות הנתינה שלו ישפיעו על לבו כי אחר הפעולות נמשכות הלבבות, ואז ממילא יתחיל להרגיש טעם נפלא מהנתינה יותר ממה שהרגיש קודם לכן כשקמץ את ידו.

האפשרות נתונה להפטר מסבל

המידות הרעות

זהו כאמור **הצעד הראשון** לקראת שבירת המידות, **להבין שהדבר אפשרי ושההרגשה הקשה שתבוא בעקבות נטישת ההרגל הראשון היא בת חילוף**. וביותר נוגע הדבר לענין בין אדם לחבירו, ולמשל: מי ששם לב שהוא נמשך יותר מדי למריבות עם אנשים, והוא סובל מכך, שהרי בבוקר הוא קם עם מצב רוח נפלא ורוצה בכל לב להמשיך כך עד סוף היום, אך לפתע אחד אומר לו דבר שמשתמע לתרי אנפי, והוא מפרש אותו לרעה ולכן הוא מגיב לחבירו לפי מחשבתו, וכשחבירו שומע את תגובתו הוא כועס עליו ומחזיר לו בכפליים, וכך הוא מוצא את עצמו שלא ברצונו במלחמה שהורסת לו את מצב רוחו.

מן הקצה אל הקצה. מבקשים ממנו רק שילך בדרך האמצע, בשביל הזהב, כי זה מה שיעשה אותו אדם שלם. והרי אין לך אדם שנולד עם מידות ממוצעות, אלא תמיד יינטו מידות האדם לכאן או לכאן ויצטרך לעבוד עליהן כל ימי חייו ליישרן אל האמצע. ונמצא שאם נולד האדם במידה מסויימת, אע"פ שיתקנה לא יפסיד את מעלותיה, ואילו היה צריך לשבור מידה זו לגמרי, דהיינו להפכה מן הקצה אל הקצה, אז היה מפסיד את מעלותיה, אבל כיון שאינו צריך לשוברה לגמרה, אלא להטותה אל האמצע, תהיה מידה זו בידו עם מעלותיה אך ללא חסרונותיה.

ואין בזה סתירה למה שנתבאר תחילה מה'חזון איש' שיש בתיקון המידות משום "ממית עצמו", כי גם זה טעם מיתה יש לו, כי נוח לו לאדם שנולד במידה מסוימת להישאר על הקצה ועכשיו צריך הוא להתרחק מן הקצה אל האמצע, ועוד זאת הוא צריך לנטות (בתחילת דרכו עכ"פ) מעט אל הצד השני לשמירה יתירה כמבואר ברמב"ם.

שינוי הרגל מתוך הבנה ולא בכוח

ועכשיו נאמר עוד: עד כאן מרגיש האדם שדורכים לו על נפשו, רק כשמכריחים אותו להתנהג היפך טבעו מבלי שיבין נחיצות הדבר, אבל אם יבין את נחיצותו, לא ירגיש כלל שדורכים לו על נפשו. דבר זה נכון בכל הגילאים ונוגע הרבה לחינוך הילדים.

הנה המגיד שיעור מצוה לתלמידו להסתכל בפנים הגמרא, אך התלמיד מסרב באמרו שהוא מכיר את לשון הגמרא בעל

ולהמשיך הלאה ולא ליפול ברשת המחלוקת שהורסת כל חלקה טובה.

עכ"פ זה והדומה לזה, כל מה שיושב על מידות רעות או על מחשבות עקומות, יש ביכולת האדם להפטר ממנו ובלבד שיהיה מוכן לעבור את השלב הנקרא "ממית עצמו עליה", והיינו שיבין שהרגשת המיתה אינה אמיתית ונובעת רק מזה שהוא נוטש את דרכו הישנה.

ההרגשה שהנפש נדרסת

כעת נעבור לשלב נוסף. הנה כשיאמרו לו לאדם שנולד במידה מסוימת לשבור את מידתו, יתכן שירגיש שדורכים לו על נפשו, ואז יתקומם וישאל: מה אתם רוצים ממני? וכי אוכל להתנהג היפך טבעי?!

טלו לכם דוגמא משמעון. שמעון הוא אדם רגוע מטבעו על כל המעלות שבוה, תמיד הוא נמצא ביישוב הדעת, אף פעם אינו כועס, אין הוא דואג על העתיד, וכן הלאה. אך כל פעם שמבקשים ממנו לסדר דבר מה, יכול לעבור שנה עד שיסדר אותו. שום דבר אינו מלחיץ אותו ומחמת כן הוא דוחה דברים בלי סוף. באחד הימים תפסו ראובן בשתי ידיו, נענע אותו כנענע את הלולב ואמר: אתה מוכרח להתעורר ולעשות עם עצמך משהו, הלא כבר ביקשתי ממך אלף פעמים שתעשה דבר פלוני ועדיין לא עשית אותו. שמעון אינו מבין מה רוצים ממנו, וכי אפשר להכריח אותו להחליף את עורו ולעשות מעתה הכל תיכף ומיד כדרכם של האנשים הלחוצים?!

נטיית המידות אל דרך האמצע

אכן תחילת התשובה היא שכבר כתב הרמב"ם שאין מבקשים מן האדם שישתנה

כשהם מתנהגים על-פי מידותיהם הרעות, וכגון כשהם נכשלים בכעס, כי אז יבין שכך הוא עצמו נראה כשהוא מתנהג על-פי מידותיו הרעות, וממילא קל יהיה לו לתקן את מידותיו מבלי שירגיש שדורכים לו על נפשו.

בשני יצריך – תורה מגן עדן העליון

ובענין זה יש להביא מאמר נפלא שיצא מפני הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זיע"א³ בהיותו בגן עדן העליון, וכלשונו (אור יצחק פרשת תולדות): וזה שדרשתי בגן עדן העליון בעליית נשמתי על בימה אחת. לומר לכם כל הדרש הוא מן הנמנע, כי מה שהנשמה יכולה לדבר בגן עדן בשעה, אי אפשר בזה העולם לדבר ולומר לכם אפילו בכל הימים, וזהו מן הדרש אפס קצהו.

בתחילה מבאר הרה"ק מראדוויל שלכך נולד עשו יחד עם יעקב, כדי שיעקב יוכל להשלים את עצמו, כי יעקב יכול להשלים את עצמו רק על-ידי שהוא רואה את המידות הרעות אצל עשו, ולומד מהן להשתמש אתן לעבודת ה'.

ואז הוא מביא את מה שדרש בגן עדן העליון, וזה לשונו: כתיב ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך, ואמרו חז"ל בשני יצריך, ואמרתי הפשט של שני יצריך כמו שכתבתי למעלה, שבלתי היצר הרע אי אפשר לעבוד עבודה תמה, מצד שהיצר טוב אין לו אלו המידות, היינו החשק והחמדה והתשוקה והשמחה. והראיה שכאשר תפסו אנשי כנסת הגדולה להיצר הרע, לא היה "חדוותא

פה. יש ויאמר לו המגיד שיעור בקשיחות: "הסתכל בגמרא כי אמרתי לך להסתכל". אך אז, הגם שיוכרח התלמיד להסתכל בפנים משום שהמגיד שיעור חזק ממנו, הוא ירגיש אז שהמגיד שיעור דרך לו על נפשו ויתעורר בלבו כעס עליו.

אבל אם המגיד שיעור יסביר לו פנים ויאמר לו: "אמנם ידעתי בני שמכיר אתה את לשון הגמרא בעל פה, אך עם כל זה כדאי לך להסתכל בפנים, שהרי אמרו הקדמונים שאותיות מחכימות ואם תסתכל בפנים תבין את הסוגיא טוב יותר", מיד ישים התלמיד את עיניו על שורות הגמרא בחפץ לב ולא ירגיש כלל שהמגיד שיעור דרך לו על נפשו. כן הוא הדבר בענין תיקון המידות. רק אם יבוא ראובן לשמעון ויאלץ אותו לסדר את מה שביקש ממנו, "הלא פלוני ממתין לשידוך עשר שנים וכעת עלתה הצעה מיוחדת, מדוע אינך יכול לעזור קצת? מדוע אינך יכול להביא ידיעה פלונית כפי שהתבקשת?" רק אז ירגיש שמעון שדורכים לו על נפשו. אבל אם שמעון יבין שבזה שהוא הולך כנגד טבעו הוא משלים את נפשו, שהרי על ידי כן הוא יגיע אל דרך האמצע, בה יהיה בטל לרצון ה', כשיהיה צורך ללכת במהירות ילך במהירות וכשיהיה צורך ללכת בנחת ילך בנחת, לא ירגיש כלל שנפשו נדרסת.

כי ממנו נקה לעבוד את ה'

ובכן, אם רוצה האדם לקבל הבנה מספקת מדוע כדאי לו ללכת כנגד טבעו, ראוי לו שיתכל על אחרים איך הם נראים

³ בנו של המגיד מזלאטשוב זיע"א.

דשמעתתא" (זח"א קלח, א)...

אחיי! וזהו ענין התשובה, אלו המידות שניתנו להיצר הרע להעלות אותם לשרשם הטוב, שכתוב (דברים ד, ל) ושבת עד ה' אלוקיך, היינו שתעשה תשובה עד שתמצא לקשר אלו הניצוצות הק' שנפלו לשם מצד התאוה והחמדה והחשק, ולהעלותם להשורש וד"ל.

ומסיים שם: ובשעת הדרש לא ראיתי את אבי הק' ובלכתי מהבימה ראיתי את אבי הקדוש ואמר לי בזה הלשון: "בני, יפה דרשת, בְּשָׁנִי! (כלומר בשני יצריך) ואמר כמה פעמים: בשני, בשני (נתכון לומר לו שזהו באמת עיקר העבודה, לעבוד את ה' בשני היצרים).

גילוי הרצון האמיתי

עצה נוספת שלא להרגיש שהנפש נדרסת, יש להביא מתוך הלכה שמצאתי בהלכות גירות. פוסקי הדור האחרון דנו במי שבא להתגייר אך אומר: "יודע אני משמעות כל המצוות וחפץ אני לקבלן על עצמי, אך בטוח הנני שאעבור על עבירות חמורות לתיאבון", אם נחשב כקבלת מצוות או לאו.

ובשו"ת "להורות נתן" להגאון רבי נתן גישטעטנער זצ"ל (ח"ה סי' סג) כתב להחמיר בזה, וזה לשונו: ברם באמת פשוט דקבלת המצוות של גר היינו שמקבל עליו לעשות את המצוות פשוטו כמשמעו בפועל ממש, ואם אומר שמחמת תיאבון לעבירה פלונית אינו יכול לקבל עליו לעשותו בפועל, הרי זה מוכיח שאין לו רצון להזהר מעבירה פלונית, וממילא ליכא קבלת אותה מצוה, כי קבלת מצוות פירושו רצון גמור לקיים את המצוות.

אחר כך הוא מביא ראיות לרוב להוכיח שרצונו של אדם חזק מתאוותיו, כל שהרצון הוא אמיתי, והלא זה אנו רואים שהפחד מפיג את התאוה, ומכאן שיש לו לאדם חלקים בנפשו שבכוחם לעצור אותו מתאוותיו, ולכן אם בשעה שהאדם צריך להביע רצון אמיתי לקבל את כל מצוות התורה, הוא אומר שלא יוכל לעצור בדברים אלו שהורגל בהם בגיותו, אין זה נקרא רצון שלם וממילא קבלת המצוות שלו לוקה בחסר. ראה שם תשובתו בארוכה ותמצא נחת.

עכ"פ שומעים אנו מדבריו ומהראיות הרבות שהוא מביא שם, שכוח רצונו של אדם חזק מכל משיכותיו של אדם, והלא כל המידות הרעות תאוות ומשיכות הן, כגון תאוה לכעס, תאוה לממון וכן הלאה. אמור מעתה: אם יבוא האדם להכרה שתיקון המידות יביא אותו לידי שלימות ויעורר בלבו רצון אמיתי להיות יותר שלם ומתוקן ולהפטר ממידותיו הרעות, זה לכשעצמו יחליש את מידותיו הרעות, כי כוח הרצון חזק יותר ממידותיו הרעות של האדם.

לסיכום הדברים: אם רוצה האדם לתקן את מידותיו, תחילה לכל עליו לדעת שירגיש טעם מיתה, אך עד מהרה הוא יחלוף ויבוא במקומו טעם נפלא של חיות. ועוד זאת עליו לדעת שלא ביקשו ממנו לעקור לגמרי את תכונתו, אלא שישלים את עצמו באופן שיישאר עם מעלותיה ללא מגרעותיה. ועוד זאת עליו להתבונן כמה טוב ומתוק יהיה לו כאשר יטה את מידותיו אל האמצע. ובסוף עליו לזכור שאם יהיה רצונו אמיתי וחזק וכמובן יתפלל לסייעתא דשמיא, יוכל להתגבר ולשנות את כל מידותיו לטובה.

יום רביעי פרשת תולדות – ב' כסלו ה'תשפ"א

יציאה מן הרע על-ידי בניסה לעולם הטוב

לאור תהלוכת חייו של הגאון רבי אהרן ב"ר שניאור זלמן
קוטלר זצ"ל

נסתלק ביום ב' כסלו תשכ"ב

לכן שנספה במאורעות המלחמה וכבר אינו בין החיים. הוא נתן לו שלום ומיד התחיל לפלפל עמו בלימוד, וכשסיים ברכו לשלום והלך לו.

למרות העובדה שלא פגש אותו זמן רב ולא ראה ממנו אות חיים, לא התעניין הגאון כלל בשלומו ובשלום משפחתו. המחזה חזר על עצמו כשפגש אותו בשנית וגם כשפגש אותו בשלישית. רק כשפגש אותו ברביעית, התחיל להתעניין בשלומו ובשלום משפחתו בחביבות גדולה.

הדבר עורר את פליאתו של האיש והציגה בפני הגאון: מדוע עד כה לא שאלתם כלל בשלומי, ועכשיו אתם שואלים בהתעניינות גדולה?

השיב לו הגר"א בזה הלשון: בתחילה סברתי שמצב משפחתך אינו בכי טוב, לכן יראתי לשאול אותך בשלומם, כי אמרתי פן אשמע בשורה רעה ונפשי לא תוכל לסבלה. על כן החלטתי להפיל את עצמי בימה של תורה כל אימת שאני רואה אותך, עד שנפשי תהיה מוכנת לקבל את הבשורה הרעה, ואכן עכשיו הרגשתי שהיא כבר מוכנת לזה, לכן שאלתי אותך בשלום משפחתך.

כזה היה כוחו של הגר"א קוטלר;

כוחו של מנהיג למעלה מדרך הטבע מפורסם היה גאון זה כמי שידיו רב לו בהקמת עולם התורה לאחר המלחמה, כאשר הוא עומד בראש כל דבר שבקדושה ויוצא כנגד כל המהרסים ללא חת וללא מורא.

אכן קרובו הגאון הראמ"מ שך זצ"ל אמר פעם למקורביו על אודותיו: אתם רואים אותו עכשיו פועל בגבורה ללא שום בוש, אך אני זוכר אותו מצעירותו ומעיד אני עלי שמים וארץ שהיה אז ביישן גדול והיתה לו אימתא דציבורא נוראה. הן זוכר אני איך שפעם מסר שיעור לתלמידים בקלעצק וכיון שנכנס לחדר יהודי זר, לא יכול היה להמשיך בשיעורו מרוב אימה.

הפטיר הגראמ"מ: מכאן למדתי שמן השמים נותנים כוחות גדולים למי שמועד להיות מנהיג בישראל אע"פ שמתנגדים לטבעו.

הכנת הנפש לקראת שמיעת בשורה רעה

אולם באמת מצאנו הסבר נוסף לכך, הסבר שאנו מוצאים בדברי הגר"א קוטלר עצמו, ונבאר: לאחר המלחמה פגש הגר"א יהודי אחד ממכיריו אשר בטוח היה קודם

הריצה ברחובה של עיר

יהודי אחד מתלמידי הגאון סיפר, שפעם ראה את רבו רץ ברחובה של העיר מנהטן. חושש היה שהוא נמצא במצוקה, לכן התקרב אליו לראות אם הוא זקוק לעזרה. אך הגאון הרגיעו והסביר לו שהוא רץ אל אגודת הרבנים. הוא אף הציע לו להצטרף אליו במרוצתו.

בדרך סיפר לו הגר"א שהגיע אליו מכתב מחמיו הגרא"ז מלצר זצ"ל בו הוא כותב שהיות שפסקנו שענין 'גיוס בנות' בארץ הקודש הוא ענין של ייהרג ואל יעבור, נמצא שהורינו לבנות ישראל למסור את נפשם, ואם כן לא יתכן שאנו נשב שאננים ולא נעשה ככל אשר לאל ידינו עד כדי מסירות נפש ממש לבטל את הגזירה. על כן – אמר לו הגר"א – אני רץ עכשיו אל הרבנים כדי לטכס עצה יחד איך לבטל את הגזירה.

תלמיד אחר ששהה בכיתו של הגר"א בשעת קבלת המכתב, תיאר את מה שאירע אז. הגר"א היה אז באמצע אכילת פת שחרית ופתח תוך כדי את המכתבים השונים שהגיעו אליו בדואר, אחד אחרי השני, וכיון שהגיע למכתב זה וקרא אותו, מיד הפסיק את ארוחתו, נטל מים אחרונים, בירך והתנער לצאת. הרי למסור את הנפש עבור כך, היעלה על הדעת לגמור את הארוחה?!

התלמידים כולם מעידים על כך, שבשעה שפתח את פיו בלימוד, נכנס היה לעולם אחר, עד ששכח לגמרי היכן הוא נמצא.

למה זה לי בכורה

להשלמת הדברים מן הראוי להביא מה שאמר הגר"א קוטלר מענין פרשת

למרות לבו הרחום והעדין, יודע היה להפיל את עצמו עם רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו בעסק התורה או בשאר דברים שבקדושה, ואז היה נהפך לאיש אחר, איש גיבור מלחמה, כאשר תכונותיו הטבעיות אינן עומדות לו לרועץ.

פלפול בבטן המטוס

אחד מגדולי ישראל סיפר שכשחזר פעם הגר"א קוטלר מארץ הקודש לחו"ל לאחר מסע חיזוק בארץ, הצטרף אליו בנסיעתו, ויהי בשדה התעופה, כשהמתנו למטוס, הציע לגר"א תפוח מארץ ישראל. נטל הגר"א את התפוח בידו ומיד התחיל לדרוש ולפלפל בשיטות הראשונים בענין חיוב תרומות ומעשרות בפירות ארץ ישראל שהוצאו לחו"ל. תוך כדי פלפולו נקראו לעלות על המטוס. הם עולים והגר"א ממשיך לפלפל.

כך המשיך ללבן השיטות ולהסיק מסקנות במשך שעותיים תמימות. כשסיים כל הרצאת הדברים, הבחין לראשונה שהוא יושב במטוס הפורח בין שמים לארץ. בהיותו פחדן מטבעו, נבהל מזה. הוא הוציא מיד תהלים מכיסו ובמשך כל הנסיעה לא פסק מאמירת מזמורי תהלים.

אף זה מלמדנו שניתן היה הגאון בכוח מופלא ונדיר במינו, להשקיע את עצמו כליל בעסק התורה או בכל ענין אחר של עבודת ה', ואז לא היתה השפעה לשום תכונה מתכונותיו הטבעיות, וזה מה שהועיל לו גם לעסוק בצרכי הציבור למרות האימתא דציבורא שהיתה טבועה בו.

שכפר בעיקר, מוכח שהיה בעל הכרה עצומה, כמו אדם הרואה בחוש ואף הרבה יותר. שהרי אנו מוצאים בכל התנ"ך תיבת "זה" דוקא בדבר העומד לפני העינים ממש, למשל זה אלי ואנוהו שדרשו חז"ל שהראו באצבע על הקב"ה כביכול. וכן בסוף תענית עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר (ישעיהו כה, ט) ואמר ביום ההוא הנה אלוקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו. וכן זה הדבר אשר צוה ה' וגו' דרשו חז"ל ששכינה מדברת מתוך גרונו. רק במקום אחד בתורה לכאורה אינו כן, כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו, והרי משה לא היה שם, אך דייקא משום כך אומרת הגמרא במסכת שבת (פט, א) שהשטן הראה להם דמות מטתו של משה פורחת באויר.

סוף דבר, כשאמר עשו "למה זה לי" ופירשו חז"ל "זה" ככוונה לבורא יתברך, מוכח שהוא לא רק האמין במציאות ה', אלא הכיר הכרה ברורה ומוחשית בנוכחותו יתברך שמו, כאדם המכיר בחבירו ועומד לפניו.

אך הפירוש של כפר בעיקר הוא כך: כידוע נטע הקב"ה בכל אדם את כח הבחירה כדי שיזכה האדם על ידי בחירתו בטוב, וככל שהכרת האמת גוברת באדם, גובר בו צד היצר כדי לשמור על שווי משקל, לכן כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו. הגעו עצמכם! אדם המכיר הכרה מלאה ואמיתית, איך יוכל היצר לפתותו לעבור על פי ה'? לזה ניתן בעולם כוח רדיפת החומר, אשר יכול לפתותו לבחור בזה העולם ולהפקיר עצמו וכל נצחיותו, ואפילו אם יידע את ההפסד

השבוע דבברו פעם בפני מלמדים. בתחילה אמר שהמלמד צריך להשריש בתלמידיו ללא הרף שמן הנמנע להבין את דברי התורה עד תומם, כי הבנת התורה היא למעלה מהשגתנו, וכל מה שאנו מסבירים אינו אלא לפי הבנתנו הדלה.

אחר כך אמר: חז"ל אומרים שביום שנפטר אברהם, עבר עשו חמש עבירות, וביניהם כפירה בעיקר, ולמדו זאת מהפסוק "למה זה לי בכורה" "זה" מכוון להקב"ה שנאמר "זה אלי ואנוהו". אך קשה איך תתכן כפירה בעיקר אצל עשו שגדל והתחנך אצל האבות? הלא ראה את אברהם עד היותו בן ט"ו, וראה את יצחק, ואת כל הנהגת ה' אתם שהיתה למעלה מהטבע, ואת השראת השכינה על כל התנהגותם, והניסים הגלויים שהיו תדירים אצלם! והרי ידוע שמי שראה את הגר"א זצ"ל לא יכול היה להיות כופר, קל וחומר לעשו שהתחנך אצל האבות!

עוד תמוה ממקראות מפורשים בתורה, שעשו זעק זעקה גדולה ומרה עד מאוד על שלא קיבל את הברכות, ואם היה כופר, מה היה איכפת לו בברכותיו של אביו הזקן ומה היתה הזעקה הגדולה שכמוה איננו מוצאים בכל התורה?

מאמין גדול היה עשו

הוא שאל והוא השיב: מפורש מכל זה שעשו היה מאמין גדול מאוד, וידע שהקב"ה מסר את הברכות לאברהם ושמסר אותן שוב ליצחק, ושאותן הברכות הן לדורי דורות, והשפעתן עצומה על כל הבריאה עד סוף כל הדורות. עשו הכיר בוודאות ברורה את ערך האבידה בהפסד הברכות וזה כאב לו מאוד. הן בתיבת "זה" שחז"ל דרשו ממנה

לנצח נצחים שייצא מפעולותיו, בכל זאת
מסיתו היצר לעבור.

זה לעומת זה עשה האלוקים

נעצור לרגע קט בטרם נמשיך בדברי הגר"א קוטלר ונאמר שדבר זה הוא מן המפורסמות, שהרי אם נתבונן בדורות שהיו לפנינו, נראה דבר פלא: הלא האומה הישראלית היתה מלאה אז בחכמים וסופרים, צדיקים ובעלי רוח הקודש, דוגמת הבעש"ט הק' ותלמידיו, החוזה מלובלין זיע"א, הרה"ק מפרמישלאן זיע"א, ועוד צדיקים רבים שהשכינה היתה מדברת מגרונם באופן גלוי ממש, ואשר כמה מהם היו בדור שלפנינו ממש, והסברא נותנת היות שהחזון היה נפוץ אז, שכל אשר שכל בקדקדו ילך בדרך ה', ורק אחד מעיר או שנים ממשפחה יעז לעבור על מצוותיו.

ועם כל זה המציאות מוכיחה יותר מכל, שגם בדורותיהם נמשכו רבים וטובים אל החומר ונפלו ברשת היצר, לא פחות מכפי שהוא היום בדורנו דור עקבתא דמשיחא, וזאת מפני שכך גזרה חכמתו יתברך שתמיד תהיה הבחורה נתונה לאדם, ולכן ככל שכוח הקדושה גדול יותר, כך כוח היצר גדול יותר.

וכבר הסבירו הצדיקים שמסיבה זו בטל כוח הכישוף כשבטלה כוח הנבואה, כי זה לעומת זה עשה האלוקים, כל עוד היה היה כוח הנבואה בעולם, היה כנגדו כוח הכישוף, ומשבטל כוח הנבואה, בטל כוח הכישוף.

אל תאמר שהימים הראשונים היו
טובים מאלה

וכך הסביר הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זיע"א לשון הפסוק (קהלת ז, י): "אל תאמר מה היה, שהימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מחכמה שאלת על זה". כי לכאורה הוא תמוה: מדוע אין אמירה זו נובעת מחכמה? הלא מציאות היא שפעם היה בית המקדש ומזבח וקרבות ושרתה השכינה לעין כל, והיום אין לנו כל אלה ועל זה דווה לבנו, וכי יש איזה חסרון במה שאנו מתגעגעים אל העבר בו היינו קרובים אל המלך?!

ופירש הרה"ק מטשארטקוב: לית מאן דפליג שפעם היתה השכינה בהתגלות והיום היא בהסתר, אך אל תאמר שמפני כן היו הימים הראשונים טובים מאלה. כי ככל שהגילוי היה יותר, כך היה כנגדו היצר הרע חזק יותר, כי זה לעומת זה עשה האלוקים. ולכן תראה שהגם שזכו ישראל לגילוי עצום בעת קריעת ים סוף, כאשר ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, היו מהם שעבדו לפסל מיכה. והגם שזכו לגילוי הגדול בעת מתן תורה, כאשר נתקיים בהם הפסוק "אתה נגלית בענן כבודך", עבדו לאחר מכן לעגל הזהב. אך היום שהשכינה בהסתר, אף היצר הרע נחלש כנגדה. אם תתגעגע לאותם ימים בלי לזכור שגם היצר הרע היה אז חזק מאוד, תדע שלא מחכמה שאלת זאת.

ביאור הכפירה בעיקר של עשו

והנה לפנינו המשך דברי הגר"א קוטלר: לכן אע"פ שהיו לעשו השגות גדולות, בכל זאת היתה לו בחירה שווה והוא

שהוא ננער לצאת, הוא מגלה שלומדי השיעור מתפזרים לבתיהם.

אכן הקב"ה השתיל בכל אחד מאתנו שני כוחות, יעקב ועשו, יעקב הוא הנשמה, עשו הוא הגוף, זה מושך אל הטוב וזה מושך אל הרע. ועל זה למדנו מדברי הגר"א קוטלר, **שהגם שיהיה האדם בעל השגות עצומות ואמונתו בה' תהיה בהירה אצלו עד הסוף, עדיין אין זה נותן לו בטחון שיינצל מן הכפירה בעיקר, כי דווקא מחמת השגותיו, תהיה משיכת גופו אל החומר חזק יותר, ועדיין תהיה הבחירה נתונה בידו אם לפנות ימין או שמאל.**

יפיל עצמו לעולם רוחני

ומה היא העצה? העצה היא שנעשה מה שעשה הגר"א קוטלר, **להפיל את עצמו אל תוך העולם הרוחני, כי אע"פ שזה לעומת זה עשה האלוקים ושתי המשיכות שוות במשקלן, כיון שהאדם מפיל את עצמו בתוך העולם הרוחני, תיכף ומיד הצד הרע נחלש אצלו והנסיון מתרחק ממנו.**

וכגון במשל שהובא לעיל, עד מתי יש לו לאדם בחירה שווה, רק כשהוא עומד בפתחם של החדרים ומתלבט אם להכנס אל השיעור או אל הקידוש, אז המלחמה נטושה בלבו, מצד אחד הוא רוצה לזכות לחיי נצח ומצד שני הוא רוצה לעדן את גופו במילוי סיפוקו. אבל אם ייכנס אל השיעור בלי לחשוב הרבה, ברגע אחד תחלש משיכתו אל סיפוק תאוות גופו, וממילא יוכל בנקל להשאר ולגמוע דברי אלוקים חיים.

זהו היסוד: אל תעמוד בחוץ! אל תעמוד בפתחו של נסיון! כי כל עוד אתה עומד בפתחו של נסיון, משיכת גופך חזקה

בחד בצד החומר. כגון זה אנו מוציאים בירבעם בן נבט להבדיל, שלא היה דופי בתורתו, ושתפסו הקב"ה בבגדו ואמר לו "חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן", ולמרות היותו בעל השגות עצומות כזה, בכל זאת העמיד עגלים, ומה העבירו על דעתו? כבודו העבירו על דעתו. הוא ביקש לילך בראש, לפני דוד המלך, ולא נענה. הא לך שכלל שהשגות האדם גדולה יותר, כך משיכתו אל החומר חזקה יותר, כדי שתהיה בחירתו שווה.

הגר"א קוטלר המשיך לבאר שכפירתו של עשו אין פירושה שלא האמין שיש מנהיג לבירה. בוודאי האמין, שהרי ראה זאת בחוש. אך התעלם מכך בשביל תאוותיו החומריות. ובלשונו: **ביאור הכפירה בעיקר של עשו הוא שלא התחשב ב"זה".** אע"פ שהכיר בו, לא היה חשוב דיו לעמוד מול רצונותיו החומריים, וכאילו אינו. זוהי מרידה בפלטין של מלך, מכיר הוא את בוראו ומתכונן למרוד בו בשביל רצונותיו החומריים. עד כאן מדברי הגר"א קוטלר.

ויתרוצצו הבנים בקרבה

אמנם כן, כמה קשה היא רדיפת החומר. עומד לו האדם בשבת אחר התפילה בפני פרשת דרכים, בחדר ימין מתקיים עכשיו שיעור בהלכה ובחדר שמאל נערך קידוש עם קוגל ודגים מעושנים למיניהם ועוד כל מיני מטעמים. יודע הוא שאם יפנה לימין יזכה לחיי עולם, אך הוא נמשך לשמאל. מצטדק הוא לאמור: רק אקח טעימה לכבוד שבת קודש ומיד אכנס לשיעור. הוא לוקח טעימה ועוד טעימה ובינתיים חבירו תופסו לשיחת רעים, ועד

וממילא ישכח מכל תאוותיו ומשיכותיו כאילו ניטלה ממנו הבחירה. הרגשת המרירות היא רק בשעת ההחלטה לעשות את הקפיצה אל העולם הרוחני, אבל לאחר שכבר יהיה האדם בתוך עולם התורה, עולם העבודה, עולם הגמילות חסדים, שרוי יהיה **בגן עדן ולא ירגיש שום מרירות.**

בהיותי מגיד שיעור לתלמידים צעירים, איך פעם באחת התעניות לאחר השיעור שמסרתי להם, המשכתי להתפלפל עם תלמיד אחד, ולרוב החיות שראיתי עליו, בטוח הייתי שאינו צם. שאלתי אותו: אתה צם היום? הוא ננער והיה נראה שלוקח לו זמן להזכר כי תענית היום. לרוב שקיעותי בלימוד – אמר לי הנער הצעיר – שכחתי שאני צם.

יכולים לראות זאת בכל-כך הרבה מקומות ומצבים איך האדם אינו זוכר כלל שהוא צם או שיש לו איזה כאב. ולא, אין זה נובע ממדרגותיו הנעלות, אלא משום שכך הוא הטבע שכל שהאדם משקיע את עצמו בדבר מה, שוכח הוא מכל מה שמטריד אותו.

אגב, זוהי גם הסיבה שהארגונים השונים מאספים אחת לתקופה את כל ההורים שיש להם ילדים מוגבלים בביתם ומכינים להם שבת כיד המלך עם דרשנים וכדו', המטרה שלהם אחת היא, לנתק אותם מההתמודדות המתמשכת שלהם ולהכניס אותם לעולם אחר למשך יום שלם.

סור מרע על-ידי ועשה טוב

ובכן עלינו לדעת, שאם אנו רואים זאת בחומריות, מוכרח הדבר שהוא קיים גם ברוחניות כי זה לעומת זה עשה האלוקים,

מאוד ומי יודע אם תוכל לעמוד כנגדה. הכנס בפנים, אל עולם התורה, ומיד יוסר ממך נסיוןך.

המלחמה בין יעקב לעשו

על הפסוק "ויתרוצצו הבנים בקרבה" פירש רש"י: "כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי עבודה זרה עשו מפרכס לצאת".

הא לך שהמלחמה בין יעקב לעשו אינה אם לבחור ברע או בטוב. המלחמה היא באיזה עולם להכנס, עשו מפתה את האדם להכנס לעולם של עבודה זרה, ויעקב מושך את האדם לעולם של תורה, כי כשהאדם נמצא בעולם של תורה ממילא אינו נמשך כל-כך אחר הקנאה והתאוה והכבוד.

כל אחד יש לו כוח זה. אמת נכון הדבר שהגר"א קוטלר עבד על זה עד הקצה האחרון, עד שלא היה מרגיש כלום מאשר נעשה בד' אמותיו לאחר שנכנס לעולם התורה. אבל לא רק הוא, אלא כל אחד יש בכוחו לעשות כן לפי מדרגתו, ובזה יקל מעליו את נסיונות החיים.

כוח האדם להכנס בעולם אחר

הלא מציאות היא שכל אחד יכול להעיד עליה, שכאשר הוא משקיע את עצמו בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו בעסקנות מסוימת או בענין מסוים של מסחר, כל שאר הדברים אינם מעניינים אותו, ואפילו אם יבואו אז ילדיו הקטנים להראות לו ציור שעשו וכדו', לא יעניין אותו כי הוא זה.

ומזה נבין שכמו כן יוכל האדם להשקיע את עצמו בתורה ועבודת ה'

נדחק מן הטוב שהיה בה החוצה, עכשיו כשהוא מכניס בה טוב, נדחק הרע בחזרה החוצה.

ואולם הצדיקים לימדונו שהמועיל ביותר הוא ללמוד ולהתפלל בלהט אש קודש ובהתלהבות עצומה, כי אז מתעצם כוחם פי כמה וכמה לדחוק מן הרע החוצה. והאמת שבדורות שלנו רואים בחוש כמה צדקה דרכם של הבעש"ט הק' ותלמידיהם, שהרי גלוי היום לכל שההתעסקות בתיקון הרע אינה מועילה מאומה, ורק אלו שמפילים את עצמם אל העולם הרוחני ועסוקים בעשה טוב, הם אלו שעולים על דרך המלך.

לסיום יש להזכיר את אמרת קדשו של ה'שרף' מקאצק זיע"א שאי-אפשר לו לאדם לחזור בתשובה בהיותו בזה העולם, שהרי תשובה קדמה לעולם, ועל כן מוכרת האדם לצאת מן העולם כדי שיוכל לחזור בתשובה. הוא אשר אמרנו. לא לרגע אחד ייצא מן העולם, אלא ייצא מן העולם ויישאר לעמוד בעולם גבוה יותר, עולם אמיתי יותר, כי אז יתקיים בו כשזה קם זה נופל ויוסר ממנו הרע.

וזה מביא אותנו אל דרך העבודה שסללו לנו הצדיקים "סור מרע על-ידי ועשה טוב".

הנה יש לך אדם שעלה על דרך לא טובה והוסיף להתדרדר במדרונה, ועכשיו הוא נתערורר ובא לחזור אל דרך ה'. הדין נותן שיצטרך לחזור את כל הדרך אחורה באמצעות תעניות, סיגופים ותיקונים, ורק אז יכנס לדרך ה'. אך הבעש"ט הק' ותלמידיו לימדונו שיש אפשרות אחרת טובה הימנה, והיא שייכנס בכל רמ"ח אבריו אל תוך הטוב, וממילא יסור ממנו הרע ויינקה מכל חטאיו.

הן אי-אפשר להוציא ממוחו של אדם זכרונות שנצרכו בו, אבל אפשר להכניס בו הרגשים חדשים וידיעות חדשות, וממילא יידחק הזכרונות הישנים החוצה ולא יישאר להם עד אחד.

כשזה קם זה נופל

זהו מה שאמרו חז"ל על יעקב ועשו "כשזה קם זה נופל וכשזה קם זה נופל". כי זה היה רצונו של הקב"ה מתחילה שהרע והטוב לא יוכלו בשום אופן להתקיים יחד, ואם בתחילה כשהכניס האדם רע בנפשו,

מדור שבת קודש – סעודה שלישית

סגולת הזמן להתעורר בתשובה בגלל תוקפה של

הנשמה

לתשובה, כי מאחר שהנשמה שלמה אז עם כל חלקיה, תוקף הקדושה ששורה אז על האדם גדול מאוד וממילא קל לו מאוד לחזור בתשובה שלימה לבוראו.

תשובה על-ידי התעלות על העולם החומרי

ונבאר יותר: עיקר מה שמונע מן האדם מלחזור בתשובה שלימה ולעבוד את בוראו באמת ובתמים, הוא מה שהוא רואה את העולם מבעד לגופו החומרי, כי זה גורם לו לראות את הרע כטוב ואת הטוב כרע. ואכן, אחת מן הדרכים לחזור בתשובה שלימה בלי להצטרך להלחם עם כל מחשבה ומחשבה, היא להתעלות מעט מן העולם החומרי ולהסתכל אז על העולם ממעלה למטה, ואז יראה כמה שקריים הם כל אותם הבליים שהאנשים רודפים אחריהם. ואם ישכיל לרשום אז לעצמו כל מה שראה, יזכור אותם גם כשיחזור אל העולם החומרי וממילא תהיינה לו תשובות לכל שאלותיו.

הנה בספר "רמתים צופים" (ח"ב סי' ו) הביא בשם ה'שרף' מקאצק זיע"א שאמר כמתמיה: מי הוא זה בדורות אלו שיוכל לעשות תשובה, והלא צריך להגיע חוץ לעולם כדי לעשות תשובה, כי התשובה קדמה לעולם...

הן הדברים האמורים – כדי לעשות

חלקי הנשמה מתקבצים ובאים

בשיעורים האחרונים עסקנו הרבה בענין זמן סעודה שלישית המסוגל לתשובה, ועכשין מצאתי בזה הבנה נוספת. האוה"ח הק' על הפסוק (בראשית מז, כט) "ויקרבו ימי ישראל למות" עמד על השאלה מנין ידע יעקב שאכן ימיו קרובים למות.

וביאר האוה"ח הק' על-פי יסוד מוסד, לפיו יש לכל אדם חלקי נשמה רבים לפי ימות חייו, ובכל יום הוא מתקן חלק אחד מהם על-ידי תורה ומצוות ומחזיר אותו למעלה לעת ערב.

אכן כשמתקרב העת שבה האדם צריך להחזיר את נשמתו ליוצרה, אזי חוזרים אליו כל חלקי נשמתו שעלו למעלה בכל יום מימות חייו, ויחדיו הם נפרדים מגופו ועולים לעולם העליון. והנה כשקרבו ימי יעקב למות, הרגיש קדושה גדולה שנבעה מאותם חלקי נשמה שנתקבצו ובאו אליו, ומזה הבין שהנה קרבו ימיו למות.

וכתבו הספרים הקדושים שכעין מושג זה קיים אצל האישי היהודי גם בכל שבת ושבת לקראת ערב, כי היות שבשעה זו הוא הולך להפרד מהנשמה היתירה שלו, מתקבצים אז כל חלקי נשמתו של חול ושל שבת, ויחדיו הם פורחים ממנו בצאת השבת. ואמרו הצדיקים שמטעם זה הזמן מסוגל אז

יפקח האדם את עיניו לאחר סעודה שלישית ויצא אל העולם הגשמי, יזכור כל פעם שיראה דבר מה, שהאמת היא כפי שראה אותו בסעודה שלישית ולא כפי שהוא רואה אותו עכשיו.

סור מרע על-ידי עשה טוב

הן רבים המה הצדיקים שפירשו "סור מרע על-ידי ועשה טוב", ואם בדרך כלל אנו מפרשים שהוא מצד מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך, כעת זכינו להבין שהוא מצד זה שכאשר האדם רואה את האור, ממילא החושך נופל לתהום הנשייה.

בסעודה שלישית, כאשר יש לו לאדם את כל חלקי נשמתו, אילו ישמור את עיניו פקוחות יאבד הזדמנות נפלאה, שהרי ריבוי חלקי נשמה עשוי לסייע לאדם לראות את כל אשר נעשה בעולם בראיה יותר נכונה, להביט על כל מה שמפריע לו בימות החול במבט חדש, עד שיפסיקו להפריע לו יותר.

זוהי הסיבה שזמן סעודה שלישית הוא זמן המסוגל לתשובה וזוהי הסיבה שהקפידו בחצרות הצדיקים שלא להאיר את ההיכל. מסיבה זו גם הנהיגו כמה מן הצדיקים לומר בסעודה שלישית ה' מלך ועוד פסוקי ייחוד, כי יחוד ה' בסעודה שלישית כוחה גדול ועצום פי כמה וכמה מבשאר זמנים לנטוע אמונה ובטחון בלבבות בני האדם באופן שישרתו את האדם גם בימות החול.

הן זאת יש לדעת, שכל אימת שהאדם מתעורר לתשובה, הרי זה מפני שנשמתו זכתה אז לתוספת קדושה ונתגלו יותר

תשובה אי-אפשר להשאר בעולם החומרי, אלא צריך להתעלות מעליו ואז לעשות תשובה. ואכן לאור יסודו של האוה"ח הק' ולאור דברי הצדיקים הנ"ל, סעודה שלישית היא הזמן המיועד לכך.

עוצם עיניו מראות

ומסיבה זו נהגו כמעט אצל כל הצדיקים שלא להאיר את ההיכל בשעת סעודה שלישית, כדי שבסעודה שלישית יישבו בחושך. וכך ביארו הצדיקים בטעם הדבר, וכמה מהם אף אמרו שהוא כדי שהחוזרים בתשובה יוכלו להוריד דמעות ללא בושה⁴.

אך באמת יש בזה הבנה יותר עמוקה: כשהאור מאיר בחדר, רואים את העולם הגשמי בחשכותו מבעד לעיני הבשר, והרי זה דבר המקשה על עשיית התשובה. מה שאין כן כשהחדר חשוך, אז יכולים להתעלות מעל העולם ולראותו בהסתכלות רוחנית וטהורה.

דומה הדבר למי שרואה ראייה אסורה או שרואה אנשים פוגעים בכבודו, שאם ימשיך להסתכל, לא יועיל מה שיחשב חשבונות במוחו מדוע מה שרואה אינו אמת. אבל אם יצליח לעצום את עיניו מבלי להסתכל נכחו, או אז יוכל להכנס לעולם של אור, לעולם של אלוקות, ולהבין בעיני שכלו עד כמה מה שראה אינו אלא דמיון בעלמא. אף בסעודת שלישית, אם האור חשוך ואין רואים זה את זה, קל יותר להכנס אז לאותו עולם של אור ולהסתכל על כל אשר נעשה בעולם בעיני השכל האלוקי, וכאשר

⁴ מובא בכתבי חסידים בשם הרה"ק מהרי"ד מבעלזא שאמר כן בצעירותו.

והנה לפליאת כל המתפללים פתח האפיקורס את פיו והתחיל להתוודות על חטאיו אחד לאחד. אחר כך ביקש תיקון מהצדיק ונהפך לבעל תשובה גמור.

סיפור זה מסביר לנו מדוע נוסעים אל הצדיקים אע"פ שאין שומעים מהם כלום, כי אצל הצדיק מתחזקת נשמת האדם, וכשהנשמה מתחזקת, האדם מכיר באמת ומתעוררים בו הרגשים חזקים של חרטה כמו גם תשוקה נפלאה לשנות את תהלוכות חייו. זהו היסוד, וכפי האמור בסעודה שלישית הוא נעשה ממילא, אם כי פשוט הדבר שהאדם צריך להכין את עצמו על-ידי התבוננות.

תיאור נורא הוד – על אלה אני בוכיה

עוד יש להביא בענין זה תיאור נורא הוד מהקדמת ספר 'כונת הלב' להגה"ק רבי הלל ליכטנשטיין מקראסנא זיע"א, והנה הוא ככתבו וכלשונו: בהעלותי על זכרוני קול חוצב להבות אש יראת השי"ת מפה קדוש אדוני אבי מורי ורבי קש"ת מוה"ר ברוך בענדיט זצ"ל הי"ד שהיה אב"ד קראסנא יע"א, בכל ב' - ג' חדשים בסעודה שלישית היה אומר דבר בשם אומרו, בשם רבו מרן הגה"ק מוה"ר יהושע רוקח זצ"ל מבעלזא זיע"ע ועכ"י (שזכה להיות בחצרות קדשו ח"י פעמים) ופעם אחת היה בצל קורתו ביום שב"ק פ' בחקותי, והיו מסובים בסעודה שלישית קיבוץ גדול מתלמידי חכמים חשובים והרבה רבני גאליציע, ואונגארן, וגם הגאון הצדיק קש"ת מוה"ר משה גרינוואלד ז"ל אב"ד חוסט היה אז שמה, וכשהיו מסובין על השולחן, טרם בא מרן הקדוש, פתאום בא על כולם הרגש גדול

חלקים ממנה, ולכן יראה אז האדם שאע"פ שלא התאמץ בשכלו, הוא מקבל באופן ממילא הבנה בהירה בכל מה שנעשה בעולם.

כל זה שופך אור על כל אותם סיפורים לאלפים ולרבבות מהצדיקים שעוררו בתשובה אנשים מישראל. לא היה זה על-ידי חקירות ודרישות או על-ידי דרשות חוצבות להבות אש, אלא עצם זה שהצדיק האיר את נשמת האיש, הוא זה שעורר אותו לתשובה, באשר גרם לו לראות את העולם בהסתכלות אמיתית.

האפיקורס שחזר בתשובה

הנה לפנינו אחד מן הסיפורים: בבארדיטשוב היה אפיקורס שהיה מדבר תמיד על ה' ועל משיחו ומתלוצץ מכל דבר שבקדושה. פעם אמרו לו החסידים שאילו היה שוהה בבית המדרש בשעה שהצדיק מתפלל, היה לבו נמס ללא ספק וחוזר בתשובה שלימה. האיש שחק עליהם: הן ראיתי דברים הרבה בחיי... אינני ילד קטן שמתפעל מרבי שעומד ומתנדנד... אך אם תרצו – אמר להם האיש – אבוא לשם ולו כדי להוכיח לכם שאינני מתפעל.

האפיקורס הופיע בבית מדרשו של הרה"ק מבארדיטשוב זיע"א בתפילת שחרית של חול. הוא עמד והאזין לתפילת הצדיק מתחילתה ועד לאחר שמו"ע ולא נתפעל כלום. אז קרץ בעיניו לחסידים כאומר: נצחתי אתכם! אמרתי לכם שלא אתפעל מרבכם...

אולם כשהגיע הצדיק לפסוק 'ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב', חזר הצדיק על הפסוק, שנה ושילש בניגון נחמד ונעים,

ומסיים שם: וגעו כל המסובים בבכיה בהתעוררות גדולה מאוד, ואז הרגישו מה שגרם להם הרהורי תשובה עוד קודם בא רבם אל השולחן, שזה היה על-ידי ססידר לעצמו הרב הקדוש דיבורים הקדושים טרם בואו, והקרוכים אליו הרגישו זאת, כן אמר אבי מורי ז"ל. עכ"ל הספר שם.

הגדרת מהות הצדיק במילים פשוטות

מסופר שאצל הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש זיע"א היה חסיד אחד עשיר שלא ניחן בדעת יתירה. פעם נכנס לרבו ואמר: "מבקש אני לדעת צדיק מהו". ומיד הוסיף תוך כדי דיבור: "שהרבי לא ידבר אתי על עניינים גבוהים של אצילות וכדו', אלא יתן לי הסבר פשוט". חייך הרבי ואמר: "צדיק הוא זה שבתפילה פשוטה של יום חול יש לו התעוררות יותר גדולה ממה שיש לו לאדם הפשוט בתפילת נעילה".

מה נפלא הוא סיפור זה באשר הוא כולל את אשר דיברנו עד כה. החסיד לא רצה לשמוע על אצילות, אך הרש"ב מצא את המילים הפשוטות לדבר אתו על אצילות מבלי להוציא תיבת אצילות מפיו. וכה נתכוון לומר לו: הצדיק לרוב התבוננותו בגדלות ה' מתעלה תמיד מעל העולם החומרי וממילא התעוררותו גדולה ועצומה ואינו יכול לפגום, שהרי הוא רואה בחוש איך מלוא כל הארץ כבודו. מאידך, האדם הפשוט שאינו מתבונן כל-כך, אין התעוררותו גדולה, ורק ביום הכיפורים בנעילה מאחר שגופו מזוכך אז מהתענית ומוחו אפוף כל היום במחשבות של התבוננות, רק אז יכול הוא להגיע לידי

להרהר בתשובה, ואמר אבי מורי ז"ל, שלא היה יכול להתאפק מלבכות ומלהוריד דמעות מאין הפוגות, והיה בוש בפני המסובין, אבל ראה אח"כ שכל המסובים בכרו כמו כן, ולא ידעו מה זה ועל מה זה... ופתאום בא אל השולחן מרן הקדוש וישב על מקומו והתחיל בדברי תורה: אם בחקותי תלכו וגו' ובמדרש 'הדא הוא דכתיב חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך', ואמר: רבנים! לומדי תורה! יונגע לייט! תלמידי חכמים! לומדים גמרא תוספות שו"ע ומחדשים תירושי תורה, ומתרצים דברי הרמב"ם, אבער וויא קען מען דען באר היטב, וככה חזר כמה וכמה פעמים: וויא קען מען דען באר היטב, וויא קען מען דען באר היטב, בהרגש גדול והתעוררות נוראה. וחזר ופירש דבריו, מה שאיתא בבאר היטב הלכות תענית (סי' תקע"א אות א') שכל המעשים שאדם עושה וכל התורה שלומד בעודו רשע בעוה"ר, מוסיף כח בקליפות, עד שחוזר בתשובה ואז מוציא מהקליפה.

והוכיח הרבה על קלקול מדת יסוד, שורש כל החטאים חטאת נעורים ר"ל, ואמר בזה הלשון: וואס זאל מען טהון? זאל מען יא לערנען, גייט עס דאך צום סטרא אחרא ר"ל, זאל מען נישט לערנען איז דאך גם כן רע ומר, אין אפוא עצה אחרת כי אם לשוב מקודם על חטאת נעורינו ואח"כ נוכל ללמוד את התורה הקדושה. ואמר כי החטא הידוע נקרא דרך, על דרך הכתוב 'דרך גבר בעלמה', וזהו שאמר דוד המלך ע"ה 'חשבתי דרכי', שקודם אחשוב דרכי לעשות חשבון הנפש על חטא הנקרא דרך, 'ואשיבה — ואעשה תשובה, ואח"כ 'רגלי אל עדותיך' — אלמוד תורה.

התעוררות.

תשובת יהודי כשר כנגד תשובת נבוזראדן

עוד יש להביא כאן מעשה שהיה עם הגה"ק רבי יהודה מדז'יקוב זיע"א שפעם במוצאי תשעה באב כשנכנס אליו אחד ממקורביו, שאל אותו אם למד את אגרות החורבן במסכת גיטין. משהשיב לו הלה שאכן למד אותן, שאל אותו הצדיק: "מאיזה מאמר התפעלת יותר מכל". הלה הבין שעליו לנקוט בפלך השתיקה וכך עשה.

אמר לו הצדיק: "אני התפעלתי ביותר מהמעשה עם נבוזראדן, שלאחר כל העבירות שעשה עם רציחת יהודים רבים כל-כך, התעורר בתשובה, עד כדי שעזב את כל חייו מאחוריו והלך להתגייר". "אנו" – אמר לו הצדיק – "אין אנו זוכים לאחר כל התורה והתפילה שלנו אין אנו זוכים לאותו הרהור תשובה שנבוזראדן זכה אז".

הנה כי כן, הרה"ק מדז'יקוב שם לבו ליסוד נפלא הנמצא במעשה זה. אנו יהודים כשרים, בהיותנו כל הזמן מוקפים בתורה

ותפילה ונמצאים בתוך האור כאשר התורה מכפרת לנו בכל עת את חטאותינו, קשה לנו להתעורר בתשובה. ודווקא נבוזראדן ששרוי היה בחושך גדול כזה, כיון שהארה נשמתו, הרגיש את האור הגדול ביתר שאת וקיבל מחמת כן התעוררות גדולה לתשובה.

אולם תקוות כל יהודי שלא יזדקק אל החושך, רק יגיע להתעוררות תשובה מתוך האור, ולזה אפשר לזכות בעת סעודה שלישית כאשר חלקי הנשמה מתווספים באדם, וכן כשנוסעים אל הצדיק, כי כל פעם שיהיה האדם סמוך ונראה לאור ויכין את עצמו היטב, תתפעל נשמתו ותתרחב וממילא יתעורר לתשובה.

ולסיום נוסיף בזה, שכל אחד יש לו מצבים שונים בחייו, שאם ישיכיל לנצלם כראוי, הם ישרתוהו כל ימי חייו. וכן ניתן לשמוע מאנשים בלי מספר שמאז שאירע להם כך וכך, נשתנו חייהם לטובה. אכן כן, החכם יודע שמתחת לרגליו נמצאים מטמוניות שאפשר להתכופף ולהרימם, להתפעל ולהתעורר בתשובה ולזכות לחיים מאושרים.

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי דוב בער בהרה"ק רבי שניאור זלמן זיע"א

– האדמו"ר האמצעי מליובאוויטש

עליו לחזור לאחר החגים ללמוד עם הילד בנו של בעל התניא אם לאו. לאחר שהתלבט זמן מה, החליט לחזור.

אכן כשחזר והתחיל ללמוד עם הילד, ראה שאין לו יותר מה ללמד את הילד משום שהילד כבר הגיע למדרגה גדולה מאוד בהבנת וידיעת התורה. הוא שאל את הילד לפשר הדבר והילד השיב: בט' תשרי אבי הניח לי תפילין (כמנהג חב"ד להניח תפילין חודשיים לפני הבר מצוה) ובשעת ההנחה אמר לי שהתפילין של יד ישפיעו עלי לפתיחת הלב והתפילין של ראש ישפיעו עלי לפתיחת המוח, ומאז והלאה נפתחו לי מעיינות החכמה...

אז נודע למלמד מדוע הפעם לא ביקש ממנו בעל התניא לחזור ללמד את בנו. כפי הנראה ידע בעל התניא שהוא עתיד לברך את בנו בברכה זו בעת הנחת התפילין ושמוז והלאה בנו לא יזדקק יותר למלמדו.

התבוננותו והתעמקותו בסודות

התורה

בשעת לימודו ותפילתו היה עומד בהתבוננות עצומה ללא נייע, ואז לא היה רואה בעיניו ולא שומע באזניו. מסופר שפעם ישב בכיתו ועסק בחסידות, ובאותה עת ישב אביו בעל התניא בעלייה. לפתע נפל אחד מילדיו, תינוק מוטל בעריסה, מעריסתו

הקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים

חז"ל אמרו (ר"ה יא, א) שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים. אף צדיק זה נסתלק ביום לידתו, נולד בט' כסלו תקל"ד ונסתלק בט' כסלו תקפ"ח בהיותו בן חמישים וארבע בלבד. לידתו באה בעקבות הבטחתו של המגיד הק' ממעזריטש זיע"א בשבת פרשת וישלח תקל"ג, השבת האחרונה שהיה עלי חלד, לאביו בעל התניא זיע"א. באותו מעמד אף הורה לאביו לקרוא אותו דוב בער על שמו.

חסידיו היו מספרים שהתבוננותו בתורה בנגלותיה ובעומק סודותיה, היתה למעלה מכל תפיסה אפילו לפי ערך צדיקי חב"ד. מספרים שבילדותו היה לו מלמד שהיה חוזר לביתו רק בתשרי וניסן, וכל פעם שהיה בא ליטול ברכת פרידה מאבי הילד בעל התניא זיע"א, היה האב מבקש ממנו שישוב לאחר החגים ללמוד עם בנו.

ומשפע מצות תפילין

בערב ראש השנה תקמ"ז, כחודשיים קודם הבר מצוה של הבן, כשבא המלמד להיפרד מאביו בעל התניא, בירך אותו בעל התניא בכרכת פרידה, אך לא ביקש ממנו כדרכו שישוב אל העיר לאחר החגים ללמוד עם בנו. בהיות המלמד בביתו, לא ידע אם

האדם והן לכוח התעמקותו. כשסיפרו זאת להרה"ק הרש"ב זיע"א, ניגש אל הארון, הוציא ספר שנכתב על-ידי זקנו האדמו"ר האמצעי הרבה שנים קודם לכן, והראה איך הוא מדבר שם במפורש על גיד זה ומתאר אותו בפרוטרוט.

וכך היה כתוב שם בכתב ידו של האדמו"ר האמצעי: הגיד מלא אדים ונוטה פעם לימין ופעם לשמאל. כשהוא נוטה אל המקום במוח השייך לחכמה ובינה, הוא מועיל לכח הזכרון, וכשנוטה אל המקום במוח השייך לדעת, הוא מועיל לכוח ההתבוננות וההתעמקות. ומטעם זה כשרוצים להיזכר בדבר מה מגביהים את הראש כלפי מעלה, וכשרוצים להתבונן בדבר מה משפילים את הראש כלפי מטה.

כשראו החסידים את כתב היד, התבטאו: הנה הרבי פרופסור גדול היה. נענה הרש"ב ואמר: לא פרופסור היה, אלא מדבר היה לפי מה שהשיג בתואר הפרצוף העליון אשר אליו האדם התחתון דומה, בהבינו שכפי שהוא מתואר שם, כך הוא מתואר אצל האדם הנמצא בזה העולם.

מן השמים שמרוהו מן המכשול

בספר "סיפורים נוראים" להרה"ח ר' יעקב קאדאניר זצ"ל הביא סיפור נפלא איך הקב"ה שמר על הצדיק שלא ייכשל במאכלות אסורות, והנה הוא בלשונו: פעם זכיתי לנסוע עם כ"ק, ובאנו לק"ק קריסלאווע והתארחנו בבית החסיד המפורסם הנקרא ר' ישע'לע קריסלאווער, והוא לא היה בכיתו, ובלילה דרש כ"ק דרוש ונמשך הדרוש עד אחר חצי הלילה, עד שאשת הבעל הבית לא המתינה ליתן לכ"ק

ונחבט. אך הוא לא שם לבו לכך מרוב התבוננותו. כששמע בעל התניא ברום העליה, קול חבטה ומיד לאחריו קול בכי ההולך ומתחזק, ירד לראות את הנעשה.

כשראה את התינוק ממרר בככי ואביו שקוע בחסידות, הרים את התינוק והרגיעו, ורק כעבור שעה ארוכה כשבנו פסק מהתבוננותו ומצא להפתעתו את אביו עומד לצדו ומחזיק את התינוק, עוררו אביו לאמור: "פלא הוא בשבילי על הקטנות המוחין שלך עד שאין לך מקום במוחך לדבר נוסף בשעה שאתה מתבונן בתורה. אני איני כך, אלא גם כשאני בעומק ההתבוננות יכול אני להרגיש אפילו בקול הזכוב שעל השולחן".

ארץ יראה ושקטה

צדיקי בית חב"ד סיפרו שבשעה שהאדמו"ר האמצעי היה אומר דברי אלוקים חיים, היו כל שומעיו נכנסים אף הם לדביקות עצומה, ופלא היה הדבר שבמשך כל שעת אמירת התורה לא היה נשמע שום קול של שיעול וכדו' יוצא מפי אף אחד מהשומעים, למרות שהיו ביניהם חולי הריאה שהיו צריכים להשתעל הרבה על-פי הטבע.

אירע פעם שאחד הפריצים חלף על פני בית מדרשו של הצדיק, הוא נכנס פנימה ויצא מכליו בראותו דבר מפליא כזה, איך הרבי מדבר וכולם עומדים ללא נייע ומבלי להוציא הגה מן הפה.

הקדים את חכמו המדע

בשנת תרנ"ה גילו אנשי המדע גיד חדש במוח שקשור הן לכוח זכרוננו של

אף טיפה.

ואחר זה שאלו החסידים הגדולים את פיו הקדוש, מאין ידוע לו בהסתכלות בהכף שזהו טריפה. ודרכו בקודש היה להלביש כל המופתים בלבוש הטבע מצד מהותו להיות הצנע לכת בתכלית, אמר להם: כמדומה לי שאתם סוברים שזהו מופת השגת הרוחניות, לא כן הוא הענין, אלא כלל הוא שמחשבה הנופלת לאדם פתאום אינו לחינם, והנה בעת שלקחתי הכף בידי, נפל במחשבותי דין מעניני הטריפות, לכן לא רציתי לאכול מזה.

וסיים שם הכותב העד הנאמן: והמשכיל יבין שאף אם כדבריו כן הוא, דבר גדול הוא יותר מאם שהיה בעצמו מבין שהוא טריפה, כי נראה איך שכ"ק חשוב וחיביב למעלה. אבל באמת כאשר הכרנו קדושתו, דבר נקל הוא אצל רום מעלתו להבין שזהו טריפה, ועוד אם לא הבין כי אם מצד המחשבה, מה לו להסתכל ב' פעמים בהכף, וגם אם האמת שהבין רק מצד ההסתכלות ולא מצד המחשבה שנפלה כמו שאמר, גם זהו דבר שאי אפשר להעלות על הדעת שכבוד קדושתו יוציא מפיו הקדוש דבר שאינו כן. אך יובן שבאמת היה ב' הדברים, היינו מצד שנפל במחשבתו הדין מטריפות, נזכר להסתכל, ומצד שהיה אהוב ונחמד למעלה, חסו על קדושתו והפילו במחשבתו הטהורה הדין, כדי שיזכור להסתכל בהכף.

אור זרוע לצדיק – עם הגאון רבי

עקיבא איגר

בספר ליקוטי סיפורים הביא שפעם הגיע האדמו"ר האמצעי לעיירת המרפא קארלסבאד ובאותה עת שהה שם גם הגאון

סעודת ערבית והלכה לישן, ואחר הדרוש נתן המשרת (של הצדיק) לכ"ק את הסעודה. ובבוקר קודם התפילה הלכתי בפרוודור לעשן הלילקע, והנה שמעתי את אשת הבעל הבית בוכה ומיללת כמו על מת ר"ל, ושאלתי אותה: מה זאת? ואמרה: איך לא אבכה כי השם זיכני שישכון כ"ק אדמו"ר בצל קורתי, וכעת נעשה סיבה לרעה שאכל כ"ק טריפות בסיבתי, כי הלכתי לישן ושכחתי לאמר שיש בצד אחד מהכירה קדירה והוא טריפות שבישלנו בעד שר אחד שהוא לן בביתי, והנה השר לא בא לאכול, ודמיתי שנשאר קדירתו בשלימות, וכעת ראיתי שנתחלפו הקדירות, ונתנו הטריפות לכ"ק, והכשירה נשארה בשלימות. וכשמעתי כזה נפל עלי פחד עד שארכובותי דא לדא נקשן, והלכתי להמשרת, ואמר לי המשרת, מהו הפחד הגדול הנראה על פניך, וסיפרתי לו הסיבה הרעה, ושחק ממני המשרת, ואמר לי: שוטה! וכי אין אתה יודע ומכיר קדושת רבינו?! ואיך תאמין שיאונה לצדיק און כזה! והולך אותי לחדרו והראה אותי איך הקדירה היא מלאה ולא נחסר ממנו טיפה. ואמרתי: אפשר שטעם מעט ח"ו! ואמר לי: תאמין לי שכך היה, ערכתני לו את השולחן ונטל ידיו ובירך המוציא, ואחר כך לקח כף ושאב מעט מהמרק, והסתכל ב' פעמים, ואמר לי אין רצוני לאכול את המרק. אמרתי לו: אפשר שיאכל כבודו את הבשר כי לא אכלתם כל היום כי אם שתיתם ב' כוסות טייה (תה), ושחק ואמר: גם את הבשר לא אוכל, ואמר לי, גם אתה לא תאכל מזה, ולקחתי ממנו את הכף וחזרתי ושפכתי בתוך הקדירה, והנה אתה רואה בחוש שלא נחסר

אז דיבר עמו מענין המחלוקת נגד החסידים שהיתה אז, והגאון רע"א מרוב צדקתו ותמימתו אמר לו שאינו נוטה לשום צד ובעיניו כולם צדיקים.

עם הגאון רבי מרדכי בנעט

עוד הביא בספר הנ"ל שנפגש אז גם עם הגאון רבי מרדכי בנעט אב"ד דק"ק ניקלשבורג. הגאון שאל ממנו אם צריך לברך על מי המעיינות כיון ששותים אותם רק לרפואה והשיב לו הרבי שצריך לברך שאין זה דומה לשאר סמי הרפואה שכידוע גם אם מרפאים דבר אחד יכולים הם לקלקל בענין אחר, לא כן מי המעיינות אשר מנקים ומבריאים את הגוף בכלל, והודה לו שאמת נכונים הדברים.

רבי עקיבא איגר זצ"ל. כששמע הגאון על דבר בואו של הצדיק, יצא לקראתו בלפיד אש וקרא לפניו הפסוק "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה". השיב לעומתו הצדיק: "עקיבה בה"א אף הוא כשר".

התכוון לרמז למה שכתב רבינו יצחק ב"ר משה מוינא ז"ל, מגדולי הראשונים, בהקדמת חיבורו 'אור זרוע': "קראתי בשם זה החיבור אני המחבר יצחק ב"ר משה מפני חיבה יתירה שמצאתי בזה המקרא אור' זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, סופי תיבות ר' עקיבה ונכתב בפירושו ולא ברמז... ומפני החיבה הגדולה שהאיר הקב"ה את עיני שמצאתי את שמו נכתב בזה המקרא "אור זרוע", למדתי מכאן שיש לכתוב ר' עקיבה בה"א ולא באל"ף. אשריך ר' עקיבה שדוד המלך כתבך בנבואה בספרו...

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן